

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fragmentariske Betragtninger

over

og de Taledeles Oprindelse og Beskaffenhed.

Udgivet

som Indbydelseskrift til den offentlige Examen

i

Odense Kathedralskole.

1828

---

af

Chr. H. Kalkar,

Candidat i Theologien og Adjunkt ved Odense Kathedralskole.

Universitetsbibliothek Billingsg.

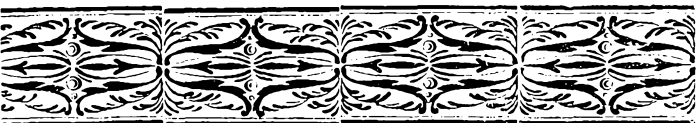

Statens pædagogiske Selskabs Samling
København V.

Trykt hos S. Zempel i Odense.

Scribimus non eruditis quidem, aut multa jam lectione maturis; discipulos ipsi nos facilius habeant, quam doctores nec tamen plane novis aut rudibus. Medium quoddam lectoris ingenium quærimus, hoc est, grammaticis præceptionibus mollitum nonnihil ac subactum. Huic viam sternimus ad majora.

*Vigeri præfat. libr. de græc. dict.
Idiotismis.*

Derfom Logiken er Læren om den menneskelige Tænkings formale Regler, saa er Sproglæren egentligen ikke andet, end Læren om Maaden, hvorpaa disse Tænkningens Regler have udtalt sig; der gives saavel i Logiken som i Sproglæren en transcendental Videnskab, der undersøger Oprindelsen til og den objective Gyldighed af de under Tænkens eller Ordnes Form fremtrædende Phænomener. Forskjellen mellem disse tvende Videnskaber naa kun ligge deri, at hiin gaaer ud fra noget Apriorisk, Sproglæren derimod ikke kan komme videre, end til at undersøge Sprogets og Sprogformenes Genesis, og altsaa maa holde sig til det i Erfaringen Givne. Vi tænke under Ordnes Form, og dog ere Ordene ikke det første, men Tanken er det egentlig Levende, som frembringer Ordet, en Sætning, der vel synes temmelig simpel, men dog allerede i ældre Tider har været megen Dreften underkastet. Undersøgelsen om Sprogets Genesis er derfor tildeels psykologisk, idet den befatter sig

med Spørgsmaalet om, hvorfor Mennesket bliver drevet til at ud-trykke sin indre Verden i noget Udvoortes. Me heri ere, som bekjendt, Tænkerne gaaet en dobbelt Vej: nogle antage Sproget for at være af guddommelig Oprindelse (Süßmilch), altsaa en Aabenbaring af Guddommen til de første Mennesker, Andre (Irving, Monboddo, Herder, vor Treschow) antage det for en Virkning af den menneskelige Kunstfærdighed, og da spurgtes om hvorfra den hele Vilkaarlighed i Lyden er opstaaet, og hvad der har givet Anledning til et saa mærkværdigt Phænomen, som et uddannet Sprog er. Allerede Plat drøfter dette Spørgsmaal i sin — tør man sige? — forunderlige Dialog, Cratylus; vi see der, at Philosophen for ham tvistede om Sprogets Oprindelse, og dog er det høist vanskeligt at sige, hvilken Anskuelse han egentlig har havt deraf (cfr. Schleiermachers Indledning II. 2). I nyere Tid have store Sprogforskere atter behandlet denne Gjenstand; blandt hvilke Monboddo og Herder ere mærkelige. Den Første (über den Ursprung der Sprache, übersetzt von C. A. Schmidt 1784) antager, at Sproget er en menneskelig Opfindelse, men at først lang Tid maa være hengaact, andre Kunster opfundne og Selskabet har dannet sig, før Sproget blev til, hvilken Mening han især stætter paa de menneskelige Væsner, som ere blevne fundne blandt Dyrene og have manglet Sprog og Tænkning. Hos Herder i hans Poesi-krift (1789. Herders Werke 2te Th. af de philos.) er en mere poetisk Anskuelse fremherskende; han henfører det Sprog til Menneskenes Opfindelse, men til den Re-

xionsevne, der kan finde Betegnelse (Kjendetegn) for
 get Ndre, som opfattes i lydende Toner. Ikke meget
 skjellig herfra ere andre Tankeres Mening, f. Ex.
 reschows (om Sprogenes Oprindelse og Uddannelse i,
 skand. Litt. Selsk. Skr. 1809, Pag. 253 seq.), der ud-
 der Taleevnen (maaskee rigtigere, Talen) af Menneske-
 s Drift til Bestuelse eller af Fornuften, men fordrer
 lige en saadan Boielighed i Organerne, der er istand
 at udtrykke Lydene, og desuden menneskeligt Selskab,
 m det, der giver Sproget sin Uddannelse. Bistnok
 er en noiere Betragtning, at Sproget, som Medde-
 lsesmiddel, ikke saaledes er indplantet og instinctartigt
 dgivet, som Dyrenes Stemme, om hvilken man end-
 ikke er enig, om den er et Meddelelsesmiddel eller et
 ot Udbrud af en momentan Bevægelse hos dem. Vi
 llæge dem derfor vel Stemme (vox), men ikke Tale
 loquela), hvilken er en Virkning af Reflexion, som
 rst da kan fremtræde, naar Mennesket har lært at tænke,
 Paastand, der ingenlunde kan afbevises ved de faa
 Dyr, der lære at udtale menneskelige Ord, da de ikke
 re Ord for dem o: ikke Udsigelser af noget indre Ve-
 ende, hvorved de ville vække lignende Forestillinger hos
 andre. — Men Vanskeligheden i den hele Undersøgelse
 m Sprogets Oprindelse og dets Udvikling i sine for-
 jellige Taledele ligger uden Tvivl i den samme Ting,
 er gjør ethvert Spørgsmaal om Menneskets Udvikling
 anskeligt at besvare, deri nemlig, at vi ikke formaae at
 rtte os ret ind i de første Menneskers Stilling og Tank-
 ing. Derfor er ogsaa Grandsterne i Almindelighed ge-

raadede paa tvende Afveie, idet de enten aldeles harsat de første Mennesker i Klasse med Dyrene, og ladt Aanden lidt efter lidt udvikle, hvad den gennem Erfaringen modtog — hvorved man dog glemmer, at høiere Ideer ligge til Grund for Livet — eller man tænkte sig Menneskets *perfectio originalis* ikke alene som noget, der udgjorde en ree Billie, men og som en sand Fuldkommenhed ved den menneskelige Forstand, den endog i andre Ting havde en dybere Wiisdom, end den senere Slægt har havt; det første Sprog var at saa en Udtalelse af de rigtigste Tanker og selvgeligen de rigtigste. I Modsetning hertil dannede sig de historiske Undersøgelser over Sproget, der have henvendt sig til Betragtninger over de forskjellige Nationers Historie; idet man undersøgte deres Oprindelse, Udvandringer og Skæbener, de climatiske og civile Betingelser for deres Udvikling, har man villet finde en Urstamme til Sprogen, hvoraf de alle have udfoldet sig og hvoraf de andre Sprog kun ere Modificationer. Sagen er bekjendt nok, ligesom det er en uimodsigelig Erfaring, hvorvidt de store Sprogforskere, den nyere Tid beundrer, have bragt det i deres historiske Undersøgelser. Dog bestjæftige de sig ikke saa meget med den philosophiske Construction af Sproget som med Sprogenes udvortes Beskaffenhed, de ere derfor langt vigtigere for det lingvistiske Studium, end for den almindelige Grammatik, hvis Opgave det er, ikke blot at anføre de Phænomener, som vise sig i ethvert uogenlunde dannet Sprog, men og filosofisk at deducere deres Grund og vise den indre Sammenhæng, d

mellem Bæsnets Tænkning og dets Udtryksmaade. Skal denne Bestræbelse ikke være en vag og ugrundet Reflekseren, der vil bestemme, hvordan Sproget burde være, og ikke, hvordan det er, saa er det jo vistnok nødvendigt, at man maa kjende flere uddannede Sprog, for at prøve sine Reflexioner ved et udvortes Criterium; men man kan ligesaa lidt fordre af den philosophiske Grammatiker, at han skal have gennemgaaet alle de historiske Undersøgelser og kjende alle Sprog, som man af Logikeren vil kunne fordre, at han skal kjende Alles Tænkning, og at vise, hvorfor Menneskene tænke saa og ikke anderledes. Baade her og hisset ere der visse ledende Ideer, som noget i Aanden Givet, hvorover Reflexionen anstilles; men man kan ikke have de ikke noksom betænkt, som ivre mod en philosophisk Construction af Sproget, som et Absurdum. Endnu ubilligere vilde det være at bedømme Videnskabsens Værd efter dens Dyrkeres Ufuldkommenhed; fordi den nyere Tid har seet saa Mange, der ikke noiede sig med at sige det Gamle paa en ny Maade, gjorde sig til at sige noget Nyt, og derfor ere fremkomne med forunderlige og ugrundede Hypotheser og umodne Bestemmelser, mon vi derfor skulle lade den construerende Fremgangsmaade fare, og alene befatte os med det i Ervingen Givne? Nei tvertimod, netop ved en alvorlig Prøvelse af de samme Gjenstande, ved at betragte det Gamle fra en ny Side vil dog det Sande tilsidst findes. Siden den critiske Philosophie begyndte prøvende at sonderlemme alle Begreber, har dens Resultater ogsaa udbredt sig til Forskningerne over den almindelige Gram-

matif. Det var intet Under, at dette maatte frembringe nye Terminologier, nye Inddelinger og dermed mange ugrundede Bestemmelser, som have bragt Videnskaben Foragt, og selv i nyeste Tider fremkaldt mange Steamer, som gytte sig imod ethvert Forsøg til den almindelige Sproglaeres philosophiske Deduction. Allerede Vauklager i sine Undersøgelser over: „hvad der er gjort af Sprogphilosophie i Tydskland“ (1799) meget over, man henførte Alt til Kategorier efter den kantiske Philosophies Model; den samme Klage hæver Hermann i Bog de emendanda ratione Gram. Græc. (pag. 122 seq.) og dog tør man vel ingenlunde feikjende den Sidstnævnte for den Brode, som han selv dadler. At Andre, f. Ex. Mertian i sin allgemeine Sprachkunde (Braunschweig 1796) ikke fornøiede hermed, have dannet sig et nyt System, hvorefter de selv have formet deres Videnskabelige og især i en Tid, hvor man var meget tilbøielig til at forkaste de antagne Terminologier og hitte paa tydske Ord og Nævnelser, dannede Taledele efter Behag, er vistnok umiddelbart betænkeligt; men dette bør ligesaalidet her, som i nogen anden Videnskab, forringe dens Værd. Undersøgelsen skal være den: hvorledes opstaae de Taledele, som den almindelige Sprogbrug har fixeret, og hvorfor fremtræde netop som saadanne. Kunde dette lykkes os, at efterspore Taledelene i deres inderste Væsen, bevise deres Genneffindelse, som den nødvendige Form, i hvilken Mennesket udadgaaende Virksomhed måtte fremtræde, da er vist det Arbejde ikke ufrugtbart, og ethvert enkelt Sprogs System lettere lettet meget. Enhver philosophisk Grammatik

t ansee som en Bestræbelse for at opdage Sproggaanden sit inderste Lonkammer; og at det er lykket den senere Tid at træde denne Helligdom nærmere og føre det Lærte d til Held for de enkelte Sprogs Grammatik, dette bevise de store Grammatikere, som en Thiersch, Zumpt, Lamshorn, Bloch o. fl., ja endog Hermann, der ellers ikke ynder en saadan Fremgangsmaade; dette beviser, vad vort Modersmaal angaaer, især Guldberg, hvis Grundlæg ved grammatiske Forelæsninger“ ere at ansee som et vigtigt Beviis for den philosophiske Grammatiks Lytte; ikke at tale om dem, der egentligen have befattet sig med den philosophiske Grammatik, som de Sacy, Vater o. fl. Det er dog unægteligen først Bernhardi, hvem den Berømmelse tilkommer, uansægtet af nogen Skole, at have leveret en fuldkommen genetisk Udvikling af Taledele; hans udmærkede Værk, hvis Værd ikke kan ses noksom paastjønnet (Sprachlehre, Berlin 1801), angaaer netop ud paa at konstruere Sprogets Genesis og bevise alle Taledeles Udgaen af Menneskets Reflexionsevne, og anvender siden det erholdte Resultat paa Sproget, som Organ for Videnskab og paa Musiken eller det Lythmiske. Hans Ideer har Reinbek (Handbuch der Sprachwissenschaft. Essen 1819) videre udført og ordnet paa en mere populær og skolemæssig Maade. Mod dette bedste Værk er det især, at mange tydske Programmer i akademisk Jver mod almindelig Grammatik har høvet deres Stemme, for at vise „die Unhaltbarkeit der allgemeinen Sprachlehre.“ Og sandeligen, skal den bedømmes efter Systemernes Bestaaffenhed, da vil den ligesaa lidt som no-

get andet menneskeligt Værk, der er bygget paa en løs Grundvold, holde sig ret længe; kun naar den gaaer ufra det Givne, og gaaer construerende tilværks, vil det lykkes tilsidst at finde det Sande. Her, som i al Forskning, maa meget Usikkert indsnige sig. Har selv Hærrens berømte Hermes fremkaldt en ligesaa dybsindig Antihermes af Roth, hvormeget mere maa da den mindre dybsindige Undersøgelse fremkalde Lignende? Et maastedse betænkes: hvorvel Sproget i sin første Udvikling er en Følge af Menneskets Natur, saa er det dog siden et kunstnerisk Bygning, hvorfor den Fordring, Mange har gjort til de philosophiske Grammatikere, at de skulle være Anthropologer ex professo, er at fordre vel meget; Ordene ere aldrig mere, end Tænkerens Symbol, og det er kun deres formelle Side, Sproglæren har at gjøre med.

Nogle saadanne Betragtninger over Sprogets Besøge de følgende Blade at fremstille; de ere blotte Betragtninger og kunne som saadanne ikke levere noget Heelt. Det, her meddeles, indeholder kun Betragtninger over de Taledele, der constituere en enkelt Sætning, og Forfatteren havde gjerne villet oplyse et og andet ved Sammenligning med flere Sprog, hvis den korte Tid, der blev givet ham til dette lille Skrifts Affattelse havde tilstødt ham det. Ikke alt er glemt, som ikke er bemærket. Men maa overhovedet erindre, at her ikke kan være Spørgsmaal om, hvilken Taledeel der historisk var den først men at man kun kan forfølge den menneskelige Tænkning Spor. Sproget er en saa uendelig Flod, en saa mangfoldig Sammenfletning (sermo); hvo torde vel bestemme

aaar den første Traad knyttedes? I det vi altsaa forfølge det rindende Vand til sit første Udspring, maae vi vel betænke, at de store Strømme vel udgyder sig i Oceanet, men dette atter fordeler sig paa den hele Jord. Bed den philosophiske Udvikling af Sprogets Dele fremtaaer et nyt Beviis for Menneskets guddommelige Natur, forsaavidt som den indeholder, som Resultat, et Beviis for Menneskets Tænkningssammenhæng med evige Love; dette er maaske det, man meest kan indvende imod de gamle Grammatikere, at de ei noksom have paaagtet det Dybe, der ligger i Sprogforskninger; deraf saa mange usammenhængende og ængstelige Bestemmelser; „da sollen, iiger Herder, die stumpfen, späten Gesetze der Grammatiker des Göttliche seyn, das wir verehren; und vergessen die wahre göttliche Sprachnatur, die sich mit dem menschlichen Geist zugleich bildete. —

Betragte vi Menneskets Liv, som det virkelig er, da viser det sig fra først af som et aandeligt, altsaa som et saadant, hvori der er Reaction, en udadgaaende Virksomhed; hele den legemlige Verden eksisterer kun, forsaavidt der eksistere aandelige Væsner, der opfatte den og for hvilke den fremtræder eksisterende; kun der, hvor denne Reaction ophører, der er Død. Denne Opfattelse af den legemlige Verdens Indtryk kan ei i aandelige Væsner være en kold Medtagelsesevne; ogsaa Indtrykket maa vise sig i en Modvirkning, en Reaction, der atter legemliggjorde og meddeelte, hvad Anden havde modtaget og

opfattet i sig. Dette Meddeelte er Symbolet for de Opfattede, men kan nu ei meddeles ved synlige Tegn thi disse gaae ei ud over Væsnets momentane Existens. Mennesket derimod, som bærer en Verden i sit Bryst tænker ud over det Timelige og Tilstædeværende, sammenfatter Nutid med Fortid og forbinder dem med Fremtid; det Legemlige og Aandelige kunde ei tilkjendegive sig ved blotte Tegn, der henfvandt for det opfattende Dye, og overhovedet aldrig kunde afprøge Følelsen i sin Dybde. Af alle Sandser staaer derimod Hørelsen i nærmest Forbindelse med Menneskets Indre; ved dens Hjælp opfatter han det første Usynlige i Naturen, Lyden; den har Lydelighed for ham, hvor de øvrige Sandser ikke har det; den samme Luft, der opfylder den legemlige Verden om ham, bevæger sig ogsaa i hans Indre. Idet nu Virkningen af en udvortes Gjenstand fremkalder Billede i hans Sjæl, søger han at frembringe et Analogon af dette Udvortes, der har virket paa ham — en Tone. Med Frembringelsen af disse Toner, som Skabelsen af noget indre Virkende, der sandseligt skal fremtræde, er allerede Sproget givet paa sit laveste Trin; vi kalde det at tale, naar Mennesket udaander sin indre Verden, sin individuelle Ideer, naar den i hans Bryst sig bevægend Luft udstodes, for at fremtræde som en Virkning af noget Indre og som et Symbol for noget Usynligt. Leved Mennesket kun i sandselig Perception, som Dyrene, hvi hele Liv mangler Begreb om Fortid, da vilde disse Toner aldrig stræbe at forbinde sig og Menneskenes Stemme vilde, som Dyrenes, kun være et Udbrud, en afbrud

Utring af noget momentant Indvirkende. Heri maa Grunden søges, hvorfor Dyrenes Stemme ikke er artikulere; kunde de med Bevidsthed og Villie knytte Led til Led, for derved at ville fremstille et Heelt, da vilde der opstaae en artikulere Lyd. Menneket vil derimod ikke blot yttre, hvad der udvortes fra er kommen i ham, han vil noget mere, han vil med Selvbevidsthed fremstille noget, der skal afprøge hans Fornemmelser; thi den blotte Utring af Fornemmelsen har ogsaa Dyret, men desuagtet stumrer her Dyret det, der giver Tonen Gehalt og Betydning, og med Rette har derfor et af de ældste Sprog, det hebraiske kaldt Dyret det stumme מִוּמָה (brutum, mutum pecus). — Saasnart Menneket derimod er indtraadt i de levende Væsners Række, vaagner dets indre Liv med Bevidsthed, den hele Mikrokosmos i hans Barm antager udvortes Liv, og et Udbrud er derfor Mennekehedsens første Livs Utring. Følelsen er her det første, der sættes i Bevægelse; langt sildigere fremkaldes Reflexionen; Begivenhedens kolde Betragtning staaer uendelig langt tilbage for Væsnet's egoistiske Stræben; det Lyriske hos ham eksisterer før det Episke. Men Utringen af denne Følelse, det være nu Glæde eller Sorg eller Forundring, kan for det fornuftige Væsen kun finde Sted, som et Udtryk af Selvbevidstheden, og derfor bliver kun hos ham den umiddelbare udgivne Tone til Interjection. *) Disse ere ifølge heraf ethvert Sprogs oprindelige Ord, saa at sige Natursproget for hele Mennekeheden og alt-

*) Af Grundlinien der Grammatik, Hermeneutik und Kritik, Pag. 145.

faa fra denne Side betragtet Stammen til de øvrige Ord. De ere Udtalelser ikke af Gjenstanden, der er opfattet, men af Virkningen, disse Gjenstande have gjort altsaa Fremstillinger af Subjectets Fornemmen. (Det er derfor mindre rigtigt, naar senere Grammatikere have henført dem til Partiklerne, da de dog ere selvstændige Ord). Saadanne Interjectioner ere, som Fulda udførlig har viist, Vocalerne, *A*, som Udtryk af Overraskelse, *I* en Gru eller Rædsel, *O* en Klage o. s. v. naturligvis med de Modificationer, som blandede Lyd (Diphthonger) nødvendig maae have, en Folge af forskjellige Følelsers Ytring. Senere dannedes Consonanterne, hvis Nødvendighed er afhængig af Vocalernes. Dette Udbrud af Følelsen er kun noget momentant, og udgjør Menneskets Sprog saalænge det kun er den subjective Fornemmelse af legemlige Indvirkninger, han vil udtrykke. Men derved kan Mennesket ikke blive staaende; de Gjenstande, der i den udvortes Verden møde ham som Modsetning til hans eget Jeg, fremkalde Billeder, Forestillinger, som han maa søge ut udtrykke, han vil skabe et Analogon, der skal fremstille den udvortes Substants og saaledes objectivere han sin Forestilling i en Betegnelse, et Navn. Dette skeer nu vistnok ikke i Opfattelsens første Moment, men først naar en Reflexion er traadt til, naar en Afsondring er steet mellem det fornemmende Subject, og den Modsetning, der fremkalder Fornemmelsen; thi i Betegnelsen af Substanten ligger noget ganske andet, end i Udbrudet af den blotte Følelse; den skal repræsentere og legemliggjøre de indre Billeder; først da kan Ordet blive

Ἰδρασκαλικὸν τι ὄργανον καὶ διακριτικὸν τῆς οὐσίας (Cra-
 yl. pag. 588). Vi see altsaa strax en anden Taledeel
 opstaae ved Siden af Interjectionen, en Taledeel, der
 skal betegne, benævne det Objective; man kalder den der-
 for i Grammatiken et Nomen. Spørgsmaalet er her
 først, hvorledes gives der en Lyd til at afprøve, udtale
 Billedet i Sjælen og hvad har ledet Menneskene i sin
 Betegnelse? Derpaa kan vistnok ikke svares andet, end
 at de første Gjenstande, der betegnedes, uden tvivl fik
 denne Betegnelse i Overeensstemmelse med den Lyd, de
 udgave, og det saa meget mere, som det Tonende gaaer
 gjennem hele Naturen. Var denne Opdagelse først gjort, at
 Mennesket kunne betegne noget ved en Lyd, saa udviklede
 dette sig naturligtvis videre, og der fandtes en lydelig
 Betegnelse endog der, hvor vi ikke kunne opdage nogen
 Lighed. Kun Naturmenneskets Organer ere skarpe nok
 til at opfatte det Eiendommelige ved enhver Lyd; men
 den forskjellige Opfattelse, Organernes Ufuldkommenhed og
 andre climatiske Beskaffenheder bevirke, at den samme Gjen-
 stand ikke lyder eens for alle og at derfor Benævnelserne
 ere forskjellige (cfr. *Udelungs Mithridates I. XIII seq.*)
 Siden overgiver den ene Slægt sine efterlignede Beteg-
 nelser til den anden. Men at dette er saa, lærer en nær-
 mere Betragtningssmaaade tilfulde, som man kan læse i
 mange Bøger, der omhandle denne Gjenstand; man be-
 tragte blot Udraabet ω — og Artiklen $\omicron$ — $\varphi\epsilon\upsilon$ og $\varphi\epsilon\upsilon\eta$
 og den store Mængde af Onomatopsietika, der have
 afslunget sig paa mange Maader, hvilke gjøre det al-
 deles rimeligt, at Menneskets første Lydfrembringelser havde

en objectiv Lighed men den Gjenstand, der skulde fremstilles f. Ex. af spiritus ah — *aw*, aer, halare, *αἴμα* Athmen, Hauch &c.; af v-Lyden, vifte, Wind, wehen ventus, flare (sef. Leibniz von der Sprache überhaupt i Philos. Werke, översætt v. Ulrich, 2 Th. Pag 70 seq. En nøiagtigere Undersøgelse af Sprogens individuell Beskaffenhed og Folkenes Nationalcharacteer maa her led Sprogforskeren til at bestemme, hvorfor Benævnelsen lyder saa og ikke anderledes; en Undersøgelse, der vist er meget vanskelig og mange vilkaarlige Hypotheser underkastet. *) Thi synes der end nu at herske en stor Vilkaarlighed i Lydene, saa er det dog ikke rimeligt, at dem er oprindelig; dette er og uden tvivl det, Socrates mener i Cratylus (Pag. 455), naar han gjendriver Hermogenes' Mening, at Ordenes Betydning skulde være en Folge af Overenskomst, hvorved Vilkaarligheden blev langt større og deres Rigtighed afhængig af denne Overenskomst Rigtighed; haarde Consonanter bruges derfor til at utrykke det Haarde (stærk, haard, tung), hyppige Vocaler udtrykke Følelsens Overvægt. Derfor skulle Vocaler

---

*) Kun et letfindligt Epil med Ord er det derimod, naar man i enkelt Sprog vil etymologisere overalt; thi hvor stor Kundskab findes der ikke i Sprogets Historie, for at faae Indsigt i Ordens Udvikling og hvor nøiagtigen maa man ikke kjende ethvert Sprogs Radices, for at vide, hvordan af dem de øvrige haadannet sig; og mon Adelung ikke har Ret, naar han kalder den hele Etymologie, der ei gaar ud fra denne Sprogens Analyse et foragteligt Tøflenspillerie. Dette Tøflenspillerie forstod den gode Socrates ret suidst at ironisere over i den nævnte Dialo og det med en meget alvorlig Mine; neppe vil den nyere Tid kunne fremvise fløgtigere Etymologier, end der findes.

etop i de Wildes Sprog være saa hyppige, fordi Følsen er det fremherskende og Sandserne mere skjærpede. *) De første Benævnelser paa Gjenstande vare blotte Nomina propria; kun eet Individuum fremkaldte Forestillingen, og dette Enkeltes Billede udpræges først. En langt senere Reflexion blev opmærksom paa det Indre, som var fælleds for flere Gjenstande af samme Art; først ved Opfattelse af dette Ushnlige, som constituerer Arten (Begyndelsen af Begrebet) dannedes en almindelig Benævnelse for alle Gjenstande af samme Art eller Apellativet. Dertil hende Sprogene overalt; man har derfor kaldet Propriet Substantiv for Anskuelsen, Apellativet et Substantiv for Forstanden; i hiint fremtræder Gjenstanden, som erinderende i Sandseverden, i denne falder det sandselige bort, og Begrebet bliver. — De første Ord have vistnok ogsaa været Eenstavelsesord som de simpleste, hvilket man kan see overalt; thi om end f. Ex. de hebraiske Ord אלהים o. s. v., grammatisk behandles som deriverede af flerstavelsesord, saa er dette dog kun en senere grammatisk Operation; de ere dog virkelige Eenstavelsesord, som store Grammatikere have erkjendt (f. Ex. Gesenius). De Beviis herfor er og, hvad Michridat lærer os om, at ældste Sprog ere kun Eenstavelsesprog.

*) Kun obiter. maa jeg berøre, at en af vort Fædrelands store Tænkere, Prof. Zerholdt i sin skjønne Afhandling om Instinct, Sands og Intelligentz (Skand. Litt. S. S. 225. Pag. 291 seq.) fornøylig synes at antage en Overeenskomst mellem de forskjellige Nationers oplyste Repræsentanter, som det, der har givet Kunstsproget sin Oprindelse. (?)

Men her frembyder sig nu et andet vigtigt Spørgmaal: hvorledes fremstaae de utallige Begrebsubstanter, hvoraf vi netop i tidligere Sprog finde saa mange Spør? Skulde da virkeligen en saa dybsindig Reflexion saa tidligen være vakt, at Mennesket kunde belægge den hvis Gjenstand aldrig traadte frem for det undrende Menneske, hvoraf ingen Lyd har ladet sig høre, ja som intet Animal ogon fandt i den ydre Verden og endog kun sjelden i Individets egen Fornemmen havde faaet sin Tilblivelse med en Benævnelse, afpræge det i en Lyd; og er den Bemærkning ikke en Indvending mod den her udviklede Genesis? Men her maa vi først bemærke i Almindelighed: saasnart Mennesket fornemmer og opfatter denne Fornemmelse i Bevidstheden, saa abstraherer han sig: afledes fra det Concrete, fra Anskuelsens Gjenstand og der ikke hører med under dette, men netop er det, der constituerer det Concrete; deraf danner han sig et Billede, en Forestilling. Dette møder allerede i den laveste Sandsning; idet saaledes Berørelsen (tactus) vel nærmest kun gaaer ud paa det Synlige, bliver Anden, der opfatter, hvad Legemet modtager Sandseindtryk af, allerede her nødt til at erkjende noget, som opfattes paa anden Bei. Han føler sig altsaa tidligen dreven til erkjende noget Usynligt, Egenstaber hos Tingene, som Diet ikke kunde see, Øret ikke høre, Haanden ikke beføle. Disse Egenstaber, disse Gjenstanden inhærende Attrakter maa som Abstractioner finde en Benævnelse, thi de de først abstraherede og opfattede, da maatte Mennesket finde en Bei til at faae dem ud-talede, hvilket vist

e allerførst ved at overføre Udtryk fra sandfelige Gjen-
 de og sandfelige Perceptioner paa mentale. Det viser
 ved mangfoldige Ord; Udtryk som Begreb, Fore-
 ing, Aand, Forvirring, Forstand, Indsigt, Dybsind,
νοῦς, intellectus og utallige andre ere i alle Sprog
 tryk laante fra sandfelige Fornemmelser. Deres me-
 hysiske Brug har en senere Reflexion opfundet; thi
 menneskelige Tænkning er progressiv og først efter-
 inden fremkaldes de abstracte Begreber. Men ere
 dene eengang fixerede, saa overgiver den ene Slægt
 i en staaende Typus til en anden, hvorved deres
 indelige Brug alt mere og mere træder tilbage og ved
 ummensætning og andre Kunstens Operationer glem-
 s det Oprindelige. Ikke desto mindre maae vi dog
 ende, at mange af disse Ord (Begyrebssubstantiver)
 tes først tilfulde og bruges rigtigere, naar man først
 har tydeliggjort sig, hvad de oprindeligen skulle betyde.
 Derfor en Mand vel ikke havde saa meget Uret, naar
 sagde for en Tid siden, at man skulde vænne sig til
 tale rigtigt, da vænnede man sig efterhaanden til at
 ikke rigtigt. — Men hvad der især er vigtigt at be-
 rke er, at de abstracte Ideer overalt ligge til Grund
 Livet, have en Realitet, som Mennesket ikke først
 ber og indlægger i Ord, men som ere i hans Aand,
 onende og styrende den. De slumre kun saalænge i
 mennesket, indtil et Incitament kommer til, et Impuls,
 : noder Mennesket til at bryde Organets Skranke (*φωρυγ-
 σσειν*) og skabe vilkaarlige Udtryk for de Ideer, der
 : et Præg af den høiere Organismus, hvortil han henhe-

rer. Dette Sidste er især vigtigt, fordi det egentlig kun er derved, at Sproget faaer saa høi Betydning, et Præg af Menneskets guddommelige Natur (Sibbes Psychologie Pag. 52-55). Udentviol er derfor Her gaaet forvidt i sit nysnavnte Skrift, naar han iføden poetiske Anskuelse, der er fremherskende hos hvil vil ulede alle abstracte Ord af sandfelig Fornemmeliggjennem Lyd og Hørelse, da man derved ikke nok betænker den Nødvendighed, den menneskelige Aand finder sig i, at skaffe Ord tilveie for det, der er det ste, Ideen, hans Sjæl; thi han maa allerede i Forvhave vant sig til at tage sit eget aandelige Jeg og i Kraftyttringer med, han maa have følt Nødvendighede af disse Ideer, før Lydene opfindes til dem. Thi fivisse Begreber fattes ved Abstraction, derfor er ikke menneskelig Erkjendelse Empiri. Det Guddommelige lo først i ham, tvang dette ham ikke uvilkaarligen til finde Benævnelser, da vilde han vanskeligt ad den sekelige Perceptions Wei komme dertil. Enhver nystraction fremkalder derfor nye Ord, naar Menneskets bende Kunst træder til; thi Ideerne ville udtales. Sved er nu vistnok mangfoldige metaphysiske Ords lyde Bestaaffenhed ikke forklaret, men kun deres Genesis af duundgaaelige Maa; men Spørgsmaalet er, kunne vi komme videre, end til: han skal have dem, følgerigen han faae dem. Der er en indvortes Skole, siger Seion, hvor Mennesket modtager det, han ikke kan sig selv, heller ikke faae af Mennesker, der maae la sig frem, ligesom han selv.

Men herved have vi gjort Overgangen til et ganske Bebet af nærværende Underfølgelse. Sprogets Genius, i Interjectionens og Nominets Dannelse fremtraadte som udtalende en Fornemmelse bliver ved de følgende Ledele mere reflecterende, og udtalende denne sin Reflexion; derved dannes først det Kunstværk, vi kalde Noget i egentlig Betydning. Først have vi at tale Adjectivets Genesis, hvortil det Foregaaende henleder. Menneſket bemærker ved alt Ndre noget Bestaaende, og antager det som Gjenstanden til det, den er, og Noget momentant, der ikke er Gjenstanden selv, men et Accidentelt derved. I Substantien opfatter Forstanden Noget uden videre Hensyn, ved det Accidentelle træder Substantien under en vis Form, der og formes, og en umiddelbar Opfattelse erkjender dette, som Noget, der er Substantien tillagt, indkommen i den, og Noget ved Substantien (Attributum, Adjectivum, ἐπιπληρωμα). Imidlertid erkjende vi dog, at dette Inhærende er Substantien selv, men at denne er uafhængig af sine Egenheder; som Attributer maae disse udfondres ved en mere abstracte Reflexion; Erkjendelsen nemlig af, at Noget er Egenſkab ved en Ting, er ikke blot en Følge af dens Evne til at danne sig Forestillinger, Forstanden, der hentyder til en Virksomhed hos den, der har udført det Bestaaende (Substantien) fra det Accidentelle. Under dette inhærende i hiint, altsaa til en Operation, henfører dette til hiint, d. e. et Omdømme. Men Omdømme udkræver nødvendigvis foruden det, der henføres til og det, hvortil Noget henføres, et Medium, der

er det, hvorved Egenstaben erkjendes inhærende i Estantzen, en Traad, som knytter dette til hiint. I Sammenknytningspunct, dette Copula, som egentlige det, som holder Inhærensens sammen med sin Subst til at være eet, er for Mennesket Grundanskuelser af Estandens Eksistens, hvilket er noget, man ikke først sonnerer sig til, men som er umiddelbar givet, er nødvendig forbundet med al Demmen. Ved denne Ewendighed, dette Forhold medfører, fremstaaer samt med Attributets Tilblivelse ogsaa Sprogets indholdsre Ord, Verbum (*ῥῆμα*) — det primitive nemlig, at v om hvilken Taledeel der siden skal tales udførligen, som allerede her maatte omtales; et uimodsigeligt Bepaa den Cyclus, der er i den menneskelige Tænkning, med den første Uttring af sin Kraft (i Dindømmet) skaber det nødvendige Apparat til at klæde sig i. I Begreb, at være, ligger derfor til Grund endog, hvor ei fremtræder i Sprogformerne (det grønne Bort og E det er grent); det er en blot Position, som fremst Attributet som Attribut; det er derfor vistnok et mærk Phænomen, at det Høieste, hvortil vor Grandstning hæve sig, ligger Mennesket saa nær, nemlig Begrebet ideel Tilværelse. Med Rette har man derfor kaldt trykket for dette (logiske) Copula i Grammatiken verl substantivum, mindre passende synes Benævnelser verb. abstractum, som blandt andre ogsaa de E kalder det, fordi det ikke udtrykker nogen Abstrac men noget umiddelbart Givet. Denne Benævnelse pe mere paa andre (abstracte) Verba. At her iøvrigt

være Talen om et, som Copula og ikke om det, som nykket real Existens (f. Ex. der er 3: eksisterer noget) følger af sig selv; den nøiagtigere Udvikling henholdsvis til Logiken. — Hvad her kun er at fastholde, det er, ved dette Copula erkjendes først det Attributiviske som ant; Spørgmaalet er altsaa kun, hvor mange Slags skaber gives der, som ved Adjectivet kan fremstilles? Iagte vi alle Tænkningens Objecter, da kunne deres skaber enten være qualitative eller quantitative; hiint Prædicat, der udsiges om dem, forsaavidt de ere les inhærende i Substantien, hvis Tilværelse er et ykk af Substantiens, det Quantitative er derimod enogt extensivt, og beroer da paa en Gjenstands Forhold til en anden; saasnart dette tænkes, som Bestaffenhed Substantien er det tillige noget aldeles Qualitativt, (Ex. stor, liden), fordi det constituerer Substantien den er, eller det Quantitative er noget intensivt fremmer som et Product af en Tæknings Operation, der rummer en Mangfoldighed til Eenhed. Grundantien er Eenheden; tænkes den immanerende i en Substant, da er Ordet et Adjectiv; som storen Gjenstand Mandens Virksomhed er det et metaphysisk Begreb hører de til Substantivet. Man kalder de Ord, som gne Tal 3: de Producter, som ved Mandens syntende Virksomhed ere fremkomne af Eenheden i Almindelighed Talord (Numeralia), der, altsom de betragtes, kunne træde som Substantier (Begreber) eller som en flere instande i Relation til hinanden tilkommende Inhærens, dog med den Forskjel, at det qualitative Adjectiv

begunder sin Tilværelse i Substantien, Tallet derimod mere uafhængigt deraf. Hvad Utryksmaaden for T angaaer, da er det en bekjendt Ting, at det decimal System, skjøndt nærmest foranlediget af sandelig Deviation, dog ikke har været oprindeligt hos alle Nationen hvordan det er, saa har en sandelig Sagt lærte Menneskene at subsummere og at finde en ly Betegnelse for det, som hans Aand opererede. Derfor ser det sig atter her, at Mennesket ikke er Skaber af Tallet men kun Opdager af dette, altsaa kun Skaber af trykket; Tal er det Schema, hvori Quantiteten vises for Mennesket; Enheden er det Reelle og den succesive Addition frembringer det Ideelle, hvorved den Aand fremstaaer, vi kalde at regne, et stort Beviis paa Menneskets u dødelige Aand (cfr. Prof. Herholdts nylig næ Afhandling Pag. 294 seq.), der her kan gaae til det u dødelige. — Vi vende nu tilbage til Qualitetens Udtryk eller det egentlige Adjectiv; dets Klasser lader sig bestemme, alle de Forhold nemlig, hvori en fysisk eller mental Gjenstand kan vise sig som Inhærens, bliver Adjectiver, om end de forskjellige Sprog ikke altid trykke dette Accidentelle saaledes, hvilket ligesaa lidt som overalt maa vildlede Betragtningen, da Sproget sin videre Udvikling er et Kunstværk, men ikke alle Nationer kan bringe det ligevidt.

Egenstaben er ikke blot Egenstabs, den udtrykkes ogsaa som saadan en intensiv Størrelse; men enhver intensiv Størrelse staaer i Relation til en anden Størrelse af samme Art. Saalænge den blot eksisterer som T

t, betragtes den uden videre Hensyn; som saadanne
 ere de absolute Størrelser (s. Ex. uendelig) og for
 stedelen Negationen; alle øvrige relative Egenskaber
 ere i Relation til hinanden og denne Relation, som
 der Sted med Hensyn til disse ligeartede Egenskaber
 ensive Størrelse, kaldes nu en Grad, og den Opera-
 ti i Aanden, som reflecterende fastsætter Relationen
 mellem de forskjellige Grader, kaldes at sammenligne,
 og operere. Her kunne nu blot finde trende Forhold
 sted, hvilke ere lettere at explicere, end genetisk og reel
 definere, som saa mange Tænkeres Forsøg viser. Det
 nemlig vanskeligt her, som saa mange andre Steder,
 at give Definitionen af Comparativ og Superlativ, ikke
 bruge disse Grader selv; men her vise Ordnes Ufuld-
 kommenhed sig, som saa ofte; det gjelder herom, hvad
 iblandt saa smukt sagde, at Ordene ere den mellemlig-
 ide Egn, gennem hvilket Lyset skal bryde sig; men
 Ordene sætte sig saa fast mellem vor Forstand og den
 Sandhed, den vil betragte, at deres Dunkelhed og For-
 ring omtaager vor Aand. Dette gjør det overhovedet
 vanskeligt at tale om Sprog i Sprog og har frem-
 bragt en analytisk Fremgangsmaade hos de Fleste, der
 have skrevet en almindelig Grammatik, hvorved endel
 den philosophiske Nøiagtighed er gaaet tabt. Dette
 er udforkomme møder os ogsaa ved denne Leilighed og er
 derfor anmærket her. — Den Relation, hvori Egenskaber
 kunne staae til hverandre er enten et lige Forhold, hvor-
 ved de intensive Størrelser angives lige, eller et ulige,
 hvorved man atter kan bemærke en Progression og en

Limitation; ved Progressionen viser en Egenkab sig i en høiere intensiv Størrelse og denne Relation kalder sig *Comparativ*; ved Limitationen kommer man til den intensive Størrelses Grændse og derfor kaldes det *Superlativ*, der erkjender Egenkaberne som inhærende i høj Grad. Hermann (de emend. ratione Gr. Gr. pag. 1) forklarer *Positivus* ved den Grad, hvor noget pønt affirmerende, saaledes at vi erkjende den hele Egenkab uden nogen Formindselse, og *Komparativ* ved is mod quo conditio aliqua ponitur cum negatione, eam conditionem non debere totam intelligi indicat; nam quod „melius“ se habet, id bene se habet, si ad alia minus bona, non item, si ad magis bona comparetur, Definition, der forekommer — hvis man tør sige om en saa stor Mand — baade ubestemt og utydelig. Flere Grader end disse tre kan der, som man let se ikke gives, da der udenfor det lige Forhold paa den ene og det høieste Forhold paa den anden Side ikke lig noget; et Mellemed danner det, der er det egentlige *Comparativus*, hvorved Sammenligningen egentligen træder tydeligst frem. At iøvrigt *Positivus*, naar ingen Sammenligning finder Sted, kun er en grammatisk Form, at Aftagen af Egenkabens Intensitet kun er et negativt Udtryk for den modsatte positive Egenkab, er noget, man vel ikke behøvede at erindre om, dersom man ikke ofte fandt dette betegnet urigtigen. Mere vigtigere er det vel at fastholde, at ved Komparationen ikke det Attribute, men kun dets Intensitet forandres; derfor finder Komparationen kun Sted ved *Attributer* og ikke ved

Substantiver, ved dem eksistere ikke Gradforskjel, men Potensforskjel; Substantien af en høiere Art, hvad enten det er i den physiske Verden eller i den aandelige, er ikke en høiere Intensitet af Substantien, men en ny Gjenstand; hvor Gradforskjel finder Sted, der finder den aldrig Sted i det Substantielle, men i det Attributive, der er forbundet med det Substantielle. Fordi dette ikke noksom er paaagtet, er der kommen Forvirring i Sproget, som i Resonnement, uagtet det dog vel burde betænkes, at f. Ex. Begrebet aldrig kan forhøies ved nogen Comparation til Idee, ligesaa lidet som Nogen vil sige at alle Mennesket en høiere Grad af Dyr. Deri ligger ogsaa Grunden, hvorfor absolute Egenstaber (f. Ex. gylden) egentligen ikke kunne compareres, uden forsaavidt de for sig selv fra en høiere Side blive til relative Egenstaber f. Ex. naar Metaphysikeren undersøger den større eller mindre Grad af Endelighed. Men dette høre ei vi her.

Ved Comparationen fremtræder det endnu tydeligere, at det Attributive anskueliggjør Gjenstanden, som idealiter eller realiter eksisterende i Rummet, altsaa som frembringende en Fornemmelse, og dette leder os umiddelbart hen til, hvad vi før antydede, nemlig til Betragtninger af det, der forener Inhærensens med dens Substant, og konstituerer den, som saadan. Saalænge dette Attribut blot betragtes forbundet med eller immanent i sin Substant, behøver Sproget ingen anden Form end dette Collocution og Attributet, der er nok til at bygge Dømmet; men i et Dømmes udførelse, som saadant, blot, at et Sub-

ject har et Prædikat, og indbefatter forsaavidt ingen anden Betragtning; det Attributives Form er Rummet, so Grundanskuelsen for at tænke sig dets Position. Men det udtrykker tillige noget momentant Substantisen inhærende, dette momentane henhører under en anden Forstilling, nemlig under Grundforestillingen af Tiden, hvilken vi ikke kunne udelukke fra Betragtningen af et Attribut. Thi foruden at Tiden er den formale Betingelse for al Fornemmelse, saa gjør netop det Attributivistes Mangel af Substantialitet opmærksom paa en Vexel og altsaa paa en Tidsbestaffenhed og dette dannes af Attributet dets Taledeel, vi kalde Participium, der antyder Attribut som bevægende sig i et Tidsmoment. Hvori ligger Forskjellen mellem det blotte Attribut og det egentlige Participium? Upaatviveligen deri, at ved det egentlige Adjectiv fremtræder Attributet som inhærende: so noget roligt, immanent og dets Action er traadt tilbage (altsaa ere Modalitet af Rumforestillingen) f. Ex. Træ er grønt; ved Participiet derimod træder det Attributiviste som saadant tilbage og dets Action (Bevægelse i Tiden) er det fremtrædende f. Ex. Træet er blomstrent. Heraf opstaaer den Forskjel, at Attributet ifølge sin Natur maa være uendelig, derimod Participium kan kun det være, som kan tænkes bevægende sig i Tiden. Det staaer derfor som et Mellemed mellem Rumfornemmelse og Tidsfornemmelser, er saa at sige den Vei, Adjectiv skal bevæge sig hen ad for at blive til Verbum, og Udtryk for den første, men tillige den høieste Speculation om Tilværelse. Det maa derfor beroe paa, hvorvidt T

den er fremherskende eller hvorvidt Attributet fremtræder
 inmanent eller bevægende sig, om et Attribut er Adjec-
 tiv eller egentlig Participium (cfr. Guldberg Pag. 86=87).
 Det sidste vil altid kunne blive det første, det første deri-
 mod ikke det sidste. At nu Kopula især ved Participi-
 um viser sin Nødvendighed og dermed sin Kraft, ind-
 sees let, da dette udtrykker den Linie, hvorved Bevæ-
 gelsen skeer. Falder nu i Betragtningen eller i Udtryk-
 ket dette sig bevægende Attribut sammen med Tidsfore-
 stillingen, saaledes at Tid og Rum her vise sig i een
 Anskuelse eller med andre Ord er Substantiens Attribut
 paa nødvendigen energisk, at Kopula og Attribut ikke
 lade sig sondre i Betragtningens Moment, saa dannes
 derved den Taledeel, der kaldes Verbum, der altsaa
 egentligen er at betragte som det Punct, hvorved Tid
 og Rum paa eengang fremtræde i Forestillingen; det op-
 staaer følgerigen ved den Abstractionsevne, der forstaaer
 at udfondre et Attributs inhærende Bestaendighed fra
 dets energiske Væsen og objectivere dem begge i een Fo-
 restilling. Dette er i Sandhed noget Stort og et nyt
 Beviis for, at Sproget ikke er en blot Færdighed i Or-
 denerne, men et Afpræg af det Guddommelige. Kun
 Mennesket her paa Jorden har den subjective Anskuelse
 af Tiden; intet Dyr vilde kunne sammenfatte et Attri-
 butts energiske Væsen med dets attributive Bestaendighed,
 altsaa have mindste Begreb om et Verbum. — Ved
 Verbet faaer først den menneskelige Tale Liv og en Sæt-
 ning construeres; de døde Ord faae Betydning og danne
 sig til en Tale. Men er dette saa, at Verbet er en Ud-

talelse af Menneskets Abstractionsevne, der kan objectiverer
 en Forestilling om en i Tiden progressiv Tilstand (i Or
 dets vidtløftige Betydning), saa er Spørgsmaalet na
 turligviis her, hører Verbet til de Taledele, som tidi
 gen dannedes eller var det kun efter en lang Reflexio
 over Verbets Betydning, at man betegnede dette. Begg
 Antagelser ere forbundne med Vanskeligheder, hvorse
 man og kun finder lidet Tilfredsstillende herom hos For
 fatterne. Først maa det bemærkes, at naar man altse
 meget har taget Hensyn til de semitiske Sprog, og ifølg
 deres nærværende Bygning har antaget Verbet, som de
 første Ord, der blev til, s. a. strider dette ikke alene
 Almindelighed mod al Sprogs Natur, men det er og
 saa blandt andre af færnævnte store Sprogforsker beviis
 at Radicalerne s. Ex. i det hebraiske i den Form, v
 have dem, ikke ere oprindelige, men en grammatisk Be
 stræbelse at bringe en udvortes Orden tilveie. Rimeli
 gen er det, at det dannede sig efter Nomen og i Be
 gyndelsen kun var Onomatopsietika, der paa engang til
 kjendegav det handlende Subject og Handlingen, indt
 en nsiere Reflexion, der overhoved har bragt Orden
 Taledelene, har adskilt Verbet i sin nuværende Form
 som Abstractum. — Dette bevises ogsaa ved hvad sa
 vel Monboddo som Herder fortælle (efter la Hontan
 og Chaumont) om Huronernes Sprog, hvilket man ha
 anseet for det ufuldkomneste; i dette har endnu Verbet
 ikke fixeret sig til et affluttet Ord, der skal udtrykke de
 abstracte Begreb af Handlingen; der gives saaledes in
 det Ord, der betegner den (abstracte) Handling af: a

ive, men det forandrer sig efter hvert Object og bliver til et nyt Ord; saaledes forandrer det Ord: at spise, sig selv hver spiselig Gjenstand; Begrebet: jeg har flaaet lam, udtrykkes ved et andet Ord, end du har flaaet lam — hvorved det tydeligt godtgjøres, at Verbet, som i abstracto udtrykkende en Handling, ikke just dannede sig tidlig, og kun ved Menneskets udsonderende Virksomhed. Dog synes Herder (l. c. pag. 136) at antage, at Verbet dannede sig før Nomen. — Ifølge heraf synes Kopula, skjøndt egentligen det, der gjør Verbet til et, det er, sildigere at have udsondret sig, som substantielt Verbum, end Onomatopœietika (hvortil og Verbum: er's Uregelmæssighed i alle Sprog synes at hentyde); siden opkom de sandfælsige Perceptionsverber og endelig de abstracte. Dog finder her, som man let seer, et Berøst Sted, der ikke kan lade sig historisk udsone. Det gaaer os med Betragtningen af Verbets Genesis, som overalt, og kun fra Menneskets Abstraktionsvane kan det have sit sidste Udspring; de materielle Betingelser for dets Fremstaaen ligge udenfor vor Indsigt. Dette gjælder især mod Bernhardi).

Men desuagtet er Verbet den vigtigste Talededel og fordrer en næiere Betragtning; det er egentligen den poetiske Deel af Sproget. — Tiden er, som før bemærket, den formale Betingelse for vor Tænkning eller en reen Anskuelse, der ligger til Grund for al Betragtning af noget Eksisterende; denne nødvendige Beskaffenhed er det, som gjør Verbet til Tidsord. Ikke Substantien, som Substant, ikke hellere Attributet som Attribut

tilkommer Begrebet om Tid, men kun naar Foreninge af disse opfattes; den samme organiske Actus, der har constitueret Sprogets øvrige Former, har produceret et Udtryk for denne ideelle Betragtning af Tiden og dets er det, man ved Verbum kalder Tempora, en ydre (organisk) Fremstilling af vor Opfattelse af et Attribution Existent i Tiden. Men da Mennesket nærmest og først lever i sandelig Perception, først fornemmer og siden udforsker sin Bevidsthed om denne Fornemmelse, saa sees at det første Udtryk af Tidsbestaffenhed maa være en ubestemt Forbigangenhed, et *αοριστος*, de ifølge heraf er ethvert Sprogs oprindelige Tempus, der maatte blive til saasnart Mennesket vilde udtale sin Observation. Men Observationen og dets Udtryk er silbigere, end Perceptionen. Dette viser sig tydeligt i det Hebraiske, hvor Præteritet oprindelig er et saadant Aoristos, ogsaa andre Sprog have det, om det end ei er fremtraadt saa tydeligt overalt, som i det Græske; saaledes f. Ex. i det franske je fus, j'eus &c. (Det maa nemlig eengang for alle og det især her bemærkes, at det ikke er af de enkelte Phænomener, der fremtræde i enkelte Sprog eller af hvad subtil Skolevid har indført, men kan gaae uden for at bevise, hvordan en Form f. Ex. et Tempus lade sig deducere, men fra den menneskelige Tænkning og sammes Betingelser i Almindelighed. Om derfor i et individuelt Sprog findes en særegen Form for en nødvendig Udtryksmaade f. Ex. for Aoristus, er afhængig af materielle Betingelser, der ikke vedkomme Begrebet Nødvendighed.) Men ved dette Ubestemte kan ikke de

sæfen blive staaende, der har en Selvbevidsthed og kan
 øre sin momentane Tilstand til Gjenstand for sin Re-
 xion, der kan see, hvad der var før det Nu, i hvilket
 selvbevidstheden yttre sig, og ud over det Nu det, hvis
 ristens endnu ligger i Ideen. Vel er Tiden, som en
 grundanskuelse et uendeligt Heelt, men dog fremtræder
 n et enkelt Punct deraf i Bevidstheden. Disse enkelte
 uncter ere opfattede og udtrykte i Sprog. Hvor mange
 e da disse Grundtempora? Vi kunne her blot gaae
 nstruerende tilværks: falder dette Punct, hvori vi fore-
 lle os et Attributs Existens, sammen med vor paa
 bevidstheden om Tiden, da kalde vi det den nærværende
 id; hvad der tænkes som adskilt fra vor egen Bevidst-
 d har en dobbelt Relation, en tilbagegaaende Retning,
 orved Begrebet om det Forbigangne, Præteritum,
 nnes, og en fremadgaaende Retning, der danner et Fu-
 rum. Under disse trende Kategorier falder al Tid,
 orfor og den Inddeling af Præsens, Futurum og Præ-
 ritum aldrig kan bortkastes; de maa findes i ethvert
 sprog og hvor udtryffelige Former mangler, der hjæl-
 r Sprogaanden sig ved andre Midler, som Accent o. s. v.
 den nu indsees det, at det Punct, hvori Attributet tæn-
 s coexisterende med det tænkende Subject, kun er eet
 este, men en uendelig Størrelse, intensiv og udelelig,
 orfor det egentlige Præsens kun er eet. Derimod dan-
 s der fra dette Punkt og i dets saavel tilbage som
 emadgaaende Retning mange andre Puncter under Præ-
 ritets og Futurets Form, hvilket kunne staae i Relation
 blot til den nærværende Tid, men og til hinanden ind-

byrdes, at det allerede her kunde spørges, om det v
 muligt at angive disse bestemt. Dette har imidler
 været de største Grammatikers Bestræbelse, især siden m
 forkastede den antagne Inddeling af Tempora; deraf
 mangfoldige Theorier om Tempora, hvilke ere fremkom
 under saa forskjellige Skikkelser og om hvilke man m
 tilstaae, at de kun sjelden ere tilfredsstillende, om de e
 kunne passe til et enkelt Sprog. Grunden til det Ba
 som Enhver vil opdage, der alvorligen har gjort
 Umage for at prøve de forskjellige Theorier efter alm
 delige Regler, ligger først i den ovenanførte Omstænd
 hed, at Relationerne mellem Tempora ere saa mangfoldi
 at Ingen egentligen kan siges at have udtømt Gjenst
 den, langt mindre viist disse Angivelsens indre Nødv
 dighed eller fundet Udtryk derfor i Sprogene. M
 dernæst ligger vel Bansteligheden ogsaa i Exemple
 eller den empiriske Fremtrædelse af Begreberne, der
 ingenlunde er uvigtig; det menneskelige Sprogs Uf
 kommenhed, der ikke overalt kan fyldestgjørende bet
 hvad der vistnok har lagt til Grund for store Tænke
 Resonnement, kan ikke udtrykke Attributets Existens gj
 nem alle Tidsmomenter. Dette udvortes Criterium
 forført saavel Bernhardi og Vater til aldeles ugrund
 Paastande, ja endog Wernsdorf, der i et Skoleprog
 (Naumburg 1824) har prøvet de forrige Theorier.*) Og

---

*) Som Bæviis for denne dristige Paastand vil jeg blot anføre
 han (Pag. 11) imod Dissjen paastaaer, at perf. pass. eller
 ponens med fui eller fueram er det samme som dette Ten

synes i sine førnævnte „Grundlinien“ at have følt det samme og derfor blot deelt de 3 Hovedtempora i de bestemte (absoluta) og de ubestemte (*αοριστοι*). Den vigtigere Udvikling af disse Theorier ligger udenfor nærende Betragtning af Taledelens genetiske Udvikling.

Kun saameget maae vi fastholde, at Tidsforholdene den nødvendige Form, hvori Verbet fremtræder, som eksisterende Attribut, for Reflexionen; de vedkomme attributet som eksisterende, og kun det tænkende Subject, saavidt som det er i Forhold til Selbevidstheden, at Tidsforholdene udvikles; dog er dette ikke noget Subjectivt, men noget Objectivt; det er Eksistensen, ikke Subjektivets Forestilling, der er objectiveret i Forestillingen af Tempora. Hermed er det Attributivistes Forbindelse med Substantis færdig. Men et aandeligt Væsen, der objectiverer sig en Forestilling om en Handling, der ikke blot opfatter, men og udtrykker denne Opfattelse, kan ikke andet, end under Fremstillingen af noget Attributivisk tilføje et udtryk, hvorledes dette Attributiviske viser sig for Aanden (den subjective Anskuelse deraf); ved en gressiv Abstraction vil derfor i Sproget findes et Udtryk for dette Subjective, der ikke blot skal sige, naar Handlingen finder Sted, men og hvorledes dette Subjective: hvorledes det tænkende Subject forestiller sig det.

---

med est og erat, hvortil identivul Exemplet (hortor) har forledet ham. At amatus sum dog er noget ganske andet, end *amatus fui* seer Enhver. Og at vi dog saa ofte i philosophiske Deductioner kunne føle det Urigtige, uden at kunne sige noget bedre eller rigtigere!

Dette er det, hvad man i Grammatiken har kaldt *modus*, som er en Ytring af den subjective Maade, hvorpaa *Attribut* tænkes inhærende en *Substant*. *Modi* sunt diversæ inclinationes animi, varias ejus affectus demonstrantes siger *Priscian* *Libr. VIII.* (pag. 819 i *Putsch*), en Definition, som er mere betegnende, mangfoldige andre. Vi indsee for det første, at *Modi* ikke kunne findes, uden hvor *Sproget* har naaet tilstrækkelig *Fuldkommenhed* til at sammensatte *Attributets* *Existens* og *Subjectets* *Anskuelsesmaade* deraf under en *Ytring*; thi for det lavere *Trin* have disse to *Dele* endnu ikke udfoldet sig; dernæst at det, vi udtrykke ved *Modi*, er noget ganske andet, end det, der betegnes ved *Tempora*; i disse er det den reelle, her den ideelle *Tilværelse*, som tages i *Betragtning*; thi kun en saadan *existerer* *subjectiv*. Spørge vi nu, hvormange *Modi* gives der, eller paa hvormange *Maader* kan et *tænkende Subject* opfatte og følgelig fremstille sin *Opfattelse* af en *Handling*, er det vistnok atter heelt vanskeligt at give et saadant bestgjørende *Svar*, at man kan sige: *tertium* eller *quartum non datur*. Her har, som saa ofte i *Aandens* *Udvikling*, en dunkel *Følelse* ledet til det *Rigtige*, medens *Speculationen* ofte har forvirret. Dette seer man ikke alene hos de ældre *Grammatikere*, hvor der anføres saa mange *Modi*, men ogsaa hos mange *Nyere*, der have vi ogsaa gaaet en anden *Veie*. Naar saaledes *Bernhardi* gaaet ud fra det *kantiske* *Modalitetsbegreb* og vil udforske *Modi* i *Overeensstemmelse* hermed, da viser det sig allerede derved, som noget *Ufuldstændigt*, at *Sproget* og

Kun har een Form for Nødvendighed og Virkelighed, det han selv tilstaaer. Dette gjælder endnu mere Reinbet, som her endnu mindre har betænkt, at Valitetens Grundfætninger: Mulighed, Virkelighed og Nødvendighed, som logiske Begreber, ikke maae sammendes med hvad de i metaphysisk Henseende kunne have Betydning. Vater gaaer i sin Oversættelse af de Sacy'ske Sætningernes Beskaffenhed, der enten udtrykke en Tilstand, en Tvivl eller en Villie, hvorved han dog ikke synes at have noget sikkert Fundament, og kommer til den Tilstand, at der ere ligesaamange Modi, som der findes Arter af Sætninger. Naastsee torde man bevise, at man ikke almindeligen antagne Modi, naar man tager Hensyn til Grundbetydningen af Modi, som Udtryk af det enkelte Subjects Opfattelsesmaade. Denne Subjectet kan atter yttre sig enten gjennem Erkjendelsen eller Indbildningen eller Villien, som de Grundyttringer af det menneskelige Liv, det her maa komme an paa. Naar Erkjendelsen objectiverer sig et Attributes Existens uden Indbildning, da fremstaaer den Modus, vi kalde Indicativ, som blot udtaler, at der ved en Gjenstand er bemærket et attributivisk, som inhærerer den; i denne Modus Subjectets Betragtning af sin Existens ikke adskilt fra Indbildningens, der har objectiv Gyldighed. Indicativus quia substantiam sive *essentiam* rei significat, quod aliis modis non est; neque enim, qui imperat, neque qui optat, neque qui dubitat in subjunctivo, substantiam actus vel passionis significat; tantummodo voluntates de re carente substantia. Prisc.

(l. c.). Saasnart derimod det opfattende Subject erkjender Attributet som virkeligen eksisterende, med Modsatning til Erkjendelsen pønerer dette Attribut Hjælp af Phantasien (i indskrænket Betydning), altsaasnart Attributets Inhærens ikke er givet i Anskuelserne, men konstrueres, skabes idealiter af det tænkende Subject, saa opstaaer derved Coniunctiv, hvorfor det ogsaa af Grammatikere er betegnet ved, at det udtrykker det, som ligger i Forestillingen. Herved er at bemærke, at i Coniunctivet træder det Subjective allermæest frem, hvorfor det maa beroe paa det tænkende Subject, om der i et Sætningsskald skal sættes Indicativ eller Coniunctiv, det er, om en Handling er objectiveret i Erkjendelsen eller i Phantasien; i Indicativet yttres Subjectiviteten sig ikke uden forsaavidt den fremtræder erkjendende; i Coniunctivet træder den sig netop som skabende, som konstruerende en Forestilling. Dog gaaer Handlingen ikke udenfor Forestillingen; den pøneres ikke realiter, men idealiter; saasnart derimod Forestillingen ikke mere vil lade sig nøie hærme, men der yttres sig en Villies Actus, hvorved vi blot tænke os noget, som eksisterende, men forlange det Eksistents, ville skabe det ikke blot i Forestillingen, men i Virkeligheden, da kalde vi denne Modus Imperativus, som altsaa er en saadan Udtryksmaade, hvorved det attributiviske Tilblivelse forlanges. Det er derfor mindre rigtigt, naar Adskillige forklare Imperativus, som en Modus, hvorved Nødvedigheden udtrykkes, hvilket følger af Modsatningen til Indicativ, der objectiv erkjender, og ogsaa indbefatter Nødvedigheden. — Men Villien

actionens første Uttring; i Modfætning til det tænkende Object staae altid de Gjenstande, der ideelt eller reelt ere for ham; tidligt ytrer den Willies Actus sig, hvorved han forlanger, at hans Sjæls Billeder skulle faae activ Gyldighed; og derfor er deres Mening ikke ugrundet, som antage, at Imperativ var den første Modus, som dannede sig (Mithridat af Adlung, 1ster B. XXIX), naar man betænker, at det ved sin Censtavelsesform indeligen maa have været et Slags Interjection, hvor- og Verbets Radicaler i de fleste Sprog ere at finde i ette Censtavelsesord. Dog maa vistnok Indicativet saa tidligen være fremstaaet, saasom Bevidstheden af Realitet er det tidligste, der sondrer sig under et Væsens flexion. Sildigst er naturligviis Coniunctivet opkommet, hvilket man allerede seer deraf, at det i de fleste gamle Sprog mangler, da den Position, hvorved vi angive en Tings Mulighed og udtrykke denne Forestilling, noget sildigere, end Erkjendelsen af dets Virkelighed. Dette gjælder endog om Onsket, der ogsaa fra først af maa være enten til Forestillingens eller Williens Kategorie og i Sprogene udtrykkes enten ved Coniunctiv eller Imperativ; at senere Reflection har dannet en særskilt Form (Optativ), kan her ikke komme i Betragtning. Dets coniunctiviske Efterskaffenhed, f. Ex. i det Græske, er almindeligen erkjendt.

Betragte vi, hvad hidtil er anført, da maatte det være, at Sproget herved var færdigt; saasnart det Objective og Subjective har forenet sig i eet Udtryk, som Substantets Inhaerens i en Substant og det med Tilhørende Indegivelsen af Tid og Maaden, var Omddømmet for-

saavidt fuldstændigt. Men Sprogets Genius, der er plastisk Kunstner, har forstaaet at fremkalde Alt, & der ligger i Substantzen og Attributet og sam Forbindelse med hverandre, antyde i Ord al Abstraction derom o: betegne disse enkelte Taledeles Forhold; dette gjør det nødvendigt, at vi og her betragte nogle af disse Forhold og Betegnelser for samme. Først maae vi om Substantzernes Forhold. Naar vi tillægge et Attribut til en Substantz, da fremtræder denne egentligen først af aldeles objectiv; den Gjenstand, vi udsige nom, er forsaavidt aldeles adskilt fra den Udsigendes Subject; Objectet eksisterer først kun, som Object, og selv Subjectet er fra først af aldeles objectivt. Men idet et menneskeligt Væsen udsiger noget, træder Selvbevidstheden efter lidt frem og alle Objecterne fremtræde i Forhold til denne Selvbevidsthed; men først silbigen udsigende det tænkende Subject disse Forhold og endnu silbigen erkjendes disse Forhold, som virkelige. Det første, bemærkes, er Objectet, som er forskjelligt fra Selvbevidsthedens, noget andet, end dette; men hermed er allerede Selvbevidstheden eget Object givet eller Subjectet sig selv erkjendt som Tankens Object. Men dette, fremtræder som forskjelligt fra Subjectets Selvbevidstheds Gjenstand, fornemmes eller tænkes enten (ideal eller realiter) levende eller ikke som saadant; hvor Substantzen forestilles levende, der tænkes det ikke som et Object, men ogsaa som receptiv og reagerende, altsaa som saadant, der selv har en Subjectivitet, som det kan objectivere sig. Man har kaldt Substantzerne i Forhold til

lendes Selvbevidsthed i Grammatiken med det Navn: Personer (*προσωπων*), et Udtryk, der, naar det ikke tages metaphysisk, men i dets oprindelige, etymologiske Betydning af en Rolle, er særdeles vel betegnende, og indvillende er at forkaste, saaledes som mange Nyere have gjort. Det er nemlig ikke noget Væsentligt ved Substantien, der udgjør, hvad vi kalde Person, men kun dets Forhold til den Talendes Selvbevidsthed, ligesaalidet som det kommer an paa, om Substantien er virkelig til eller blot tænkes, som saadan. Hvad der derfor i et Moment kan være Selvbevidsthedens Object, kan i et andet fremtræde, som en Modsætning, og saaledes angives ved virkeligen den Rolle, Substantien kommer til at spille med Hensyn til den Talendes Subjectivitet. Man vil nu lettigen, hvorfor det aldeles er nødvendigt, at der være 3 Personer og ikke flere, da alle Substantiernes Forhold til den Talendes Selvbevidsthed er: deres Personlighed kun kan være tredobbelt; enten kan den Talende Subjectivere sit eget Subject, eller ponere Modsætningen og lade al Subjectivitet træde tilside i den rene Erkendelse af et Object. Heraf fremtræder tillige Personernes indbyrdes Forhold til hverandre; hvad der ved hvert Omdømme stiltiende forudsættes, er den Talendes Selvbevidsthed; et Jeg forudsættes, før alt andet poneres, og denne Objectiveren af Selvbevidsthedens Subject kaldes derfor den første Person; dens Character er derfor Nødvendigheden. Den Modsætning, som Jeget erkjender og ponerer, er afhængig af dette Ponerende, kan finde Sted, og falde bort, saasnart den Talendes Person foran-

dres; det kaldes derfor den anden Person og dets Character er Mulighed. Uafhængigt af begge viser blotte Object sig, som kun uegentligt kan kaldes *Person* og kun forsaavidt, at her er en fjern Modsatning til *Person* og *Du*; det kaldes den tredje Person og dets Character er Virkelighed. Endvidere sees det, at det ingenlunde er *Attributets* *Inhærens* i *Substantsen*, der kræver *Personer*, altsaa ikke egentligen *Verbet*, men *Substantser* *Forchold* til den *Talende*; ligeledes, at der ved *Udtryk* af *Substantsernes* *Personsforchold* er udtrykt noget mere end ved den blotte *Substant*. Nu er *Spørgsmaal* blot, behøver *Sproget* en særskilt *Form* til at udtrykke disse *Substantsernes* *Forchold* til hinandens *Personlighed*. Dertil maa vistnok svares dette: saalænge *Talen* blot mundtlig, er levende og understøttet af *Gesticulation* vil den *Talende* udtrykke *Substantsernes* *Forchold* til *Personligheden* ved henpegende *Gebærder* (*manus vicinorum obtinent*. *Quinct XI. 3. 87*); men naar det *Medium*, igjennem hvilket det *Sandselige* fornemmes, mangler, naar der skulde tales til *Fraværen* og især naar *Abstractionen* erkjendtes, at *Substantserne* og for sig selv ikke udtrykke nogen *Personlighed*, og denne dog var nødvendig til en fuldstændig *Tale*, da man ikke at tale om det *Monotoniske*, hvorpaa man især liden beraabt sig her, ikke altid vilde kunne forstaae, hvem man mente, saa maatte *Trangen* opstaae til *Benævnelser* for dette *Personligheds* *Forchold*. Dette kunde nu udtrykkes ved visse *Tillæg* til *Nomen*, hvorved dog *Sproget* blev meget vanskeligt; eller man maatte opfinde særskilte *D*

kunde i alle Tilfælde udtrykke Substantfernes Per-
 sonlighed. Sprogets Kunstner valgte det Sidste og fire-
 de saaledes visse staaende Udtryk, som altid skulde be-
 gynde Substantfens Personer, hvilke man i Grammatiken
 kaldte pronomina, (*ἄρτωνυμα*), navnlig personlige
 vilke derfor Bernhardi smukt sammenligner med alge-
 mæle Ziffer, der ligesom disse, have en nominal Værd,
 som kan omstiftes efter den Talendes Person. Som saa-
 mme almindelige Benævnelser for Personer er det rimel-
 est, at de ere ganske vilkaarlige Udtryk; dette er saa-
 meget mere sandsynligt, naar man seer hen til, hvor høi
 Abstraction der hører til at fatte dette Personsforhold
 under et almindeligt Navn, (en Erfaring, Børn lære os
 og lignen, da det varer saa længe, inden de lære at bruge
 „Jeg“); den Uregelmæssighed, som de personlige Pro-
 nomina i alle Sprog ere underkastede, tyder hen til det Sam-
 me; det vil altid vare længe, inden et Sprog kan faae saa-
 mme almindelige Benævnelser. Derfor maatte dog vel
 den gode Gellius beholde Ret imod Adclung (Lehrgeb.
 der deutsch. Sprache I. 670) naar han kalder det Forsøg,
 vilde vise det latinske Pronomen Vos's Oprindelse af
 naturlig Lyd, for et snurreagtigt Foretagende; (X. 4.)
 i det skal dog virkeligen holde haardt, at finde en Na-
 turlighed, hvorefter man har kunnet danne et saa abstract
 begreb som: „J“ *) Det er ogsaa aldeles klart af andre

---

*) Hvorvidt man kan gaae i sin etymologiske Jær, viser, hvad man
 fortæller om Stoikeren Chrysippus, at han udledede *εγω* af den
 naturlige Bevægelse af Munden, hvorved Hagen skulde vende sig

Phænomener; saaledes vide vi af Mithridat, at Japannerne, der som Adelung siger (1. 574) ere de stør Complimentmagere af Verden, have i Forhold til Personernes Rang mange personlige Pronomina (8 for første, 15 for anden, 6 for tredje); de nyere Sprog staae i meget tilbage heri; vi bruge: Du, I, De, Han, som 2 nævnelser for den anden Person, alt som den er forn til, man tiltaler. Den anden Persons Personligheds greb er slet ikke forandret derved, og de forskjellige 2 nævnelser vise blot, at vi i Pronomia erkjende almindel Characterer, vi paa en Maade kunne bruge, som vilde. — De personlige Pronomina repræsenterer alt Substantserne i deres Personligheds Forhold; man kan altsaa vide, i hvad Forhold staae de til den Substant de skulle repræsenterer. Dette er dobbelt, hvilket vel maa bemærkes, da Grammatikerne sædvanligen kun have opfattet den ene Deel. De udtrykke nemlig deels noget mindre, end Substantsernes Navn; disse maa nemlig først være opfattede, før man kan sætte noget Repræsentativt istedet for dem, (man maa først vide, at det er en Cajus, der taler, før man kan forstaae Udtrykket Jeg) men deels udtrykke de noget mere, idet de foruden Begrebet om Substant tilkjendgive ogsaa Begrebet

---

imod Hjertet, hvergang en Person nævnede sig selv! Fortræffe siger Muretus netop om dette Forsøg at udlæde Pronomina Naturlyd, i Anledning af det citerede Sted af Cælius: hæc ingeniose fatua vix a summis viris dicta crederemus. nisi ex Verone didicissemus, nihil a quoquam ægroto somnari posse stultum, quod non aliquis Philosophus serio dixerit. Var. lect. XII
Det er længe siden, at dette blev skrevet!

Personlighed; dette Forhold har en Grammatiker, Servius (hos Putsch Pag. 1786) meget rigtig udtrykt ved: *nomina posita velut inchoant elocutiones, pronomina autem veluti complent*. Dog maa man herved ikke lemme deres rythmiske Brug, hvorved de fremtræde mere, som brugbare, end som nødvendige. Men kunde de engang bruges som Repræsentanter for Substantserne, da er det naturligt, at de helst brugtes, hvor man anførte etAttribut inhærerende i en Substantis istedetfor Substantisens Navn, da de baade var kortere, og mere betegnende; deri ligger Grunden til, at man især har tilføjet Verberne Person, som ingenlunde er noget væsentligt ved dem; men ved et Dødsdomme fremtræder Selvevidstheden først ret; hverken det blotte Udbrud eller Navnet kan have Personsforhold, da Talen endnu ikke er har faaet Liv og Betydning. Deres hyppige Brug har siden constitueret dem som noget staaende ved Verbum; en vis organiserende Actus har ladet Verbet formaliter udtrykke sin nøie Forbindelse med Substantsen, hvorved det er opstaaet, man har kaldet Conjugation. Udtryksmaaden er her atter meget vilkaarlig; nogle Sprogævne Personerne ved Pronomina, andre lade dem sammensmelte med Verbet til een Endelse og endnu andre lade Pronominet staae og Verbet desuagtet ved sin Form betegne sin Forbindelse. Hvor det sidste er skeet, der især det sig overalt som noget senere, som en Virkning af Brugen eller af den skabende Kunst; tydeligst fremtræder dette i det Hebraiske, hvor Afformativerne, som bekendt, ere aabenbare forkortede Pronomina; ogsaa i flere

Sprog f. Ex. i det Latinske lod det sig vel paavise, Endelserne ere virkelige Forkortelser; i andre Sprog vi det sig endnu tydeligere. Man seer iøvrigt let, at hvøken det inhærerende Attributs Tidsforhold eller den subjective Maade at opfatte Inhærensens paa, kan have ingen Indflydelse paa Personsforhold, naar man undtager Imperativet; thi der ytrer Villien sig, der altsaa mponere noget andet, end sit Subject, til hvilke et Forkortende skeer, hvorfor det maa mangle den første Person. Naar det endog ponerer sig selv, fremtræder dog den Ponerende som noget Forskjelligt fra den Ponerende. Det kommer jo nemlig, som før er bemærket, slet ikke an paa Substantsernes virkelige Personsforhold, men kun paa deres idelle til den Talendes Selvbevidsthed. Thierudtrykker dette meget klart (Griech. Gramm. p. 102): Imperativet indeholder Intelligentsens Opfordring til Villien, naar jeg derfor befaler mig selv, er Intelligentsen og Villien adskilte; hiin byder Villien, som anden Person.

Men nu møde os i Sprogene en Deel Ord under Navn af Pronomina, hvilke ere heel vanskelige henføre under eet Begreb. Disse have været en Hinderssteen fra Arildstid, hvorfor ogsaa adskillige Nyttige (de Sacy, Udelung o. fl.) aldeles have villet udelukke dem fra Pronominas Klasse, medens Andre have stræbt sig for at vise deres Ret til dette Navn. Den senere Udvikling heraf ligger udenfor de nærværende fragmentariske Bemærkninger; kun saameget maa med Hensyn til deres Genesis bemærkes. Det personlige Forhold kan ved tiltrædende Abstraction betragtes som inhærerende

en Substant's og denne inhærende Bestaffenhed atter
 odtage Modificationer ved Forholdet af Tid, Rum o. s. v.
 foreningen af en saadan attributivisk Personsbestaffenhed
 dets Relation til Tænkningens andre Schemata frem-
 bringe Ord, som man just ikke med Urette har henført
 Pronomina, da de i vidtloftig Betydning indeholde
 begrebet af en Person o: referere sig altid til Selvbe-
 sttheden. Om nogle af disse ville vi nedenfor faae
 tilighed til at tale og da godtgjøre det her Sagte. Det
 overhovedet vel ikke rimeligt, at saa mange store og
 gtige Mænd gennem saa mange Aarhundreder vilde
 ve bibeholdt Navn af Pronomina for dem, dersom
 enævnelserne virkeligen skulde være saa aldeles at forkaste,
 n f. Ex. Adelung i sit før nævnte udmærkede gram-
 matiske Værk antager. En dunkel Følelse har vel her,
 n saa ofte, ledet til det Rigtige. Jo mere philoso-
 ift et Sprog er, desto større Bestræbelse viser det at
 elukke Personlighedens Betegnelse og lade det almin-
 lige Characteristiske (den rene Relation) fremtræde, hvor-
 er det ofte er vanskeligt at erkjende det Pronominiske
 dem. Man maa betænke, at en kunstnerisk Virksom-
 ed har dannet dem og derfor tage Betragtninger over
 Sprogs tilfældige Bestaffenhed med under Overveielse.
 ten at det Characteristiske ved disse Ord, om de end
 trykke Modificationer af Sted, Qualitet o. s. v., altid
 deres Egenkab som Tegn for Personer, vil en simpel
 sammenligning mellem et possessivt Pronomen og et posi-
 tivt Adjectiv allerede gjøre indlysende nok.

Vanskeligt at forstaae ere de saakaldte ubestemte

Pronomina, hvor Personsforholdet aldeles synes at være traadt tilbage; men de indeholde tillige et interressa Vidnesbyrd for den høie Betydning, Pronominet har som Tegn for Substantser. Hvo kunde tænke sig, at Dyr forstod Betydningen af et saa abstract Tegn, for et ubestemt Pronomen? De ere ikke Benævnelser, der bruges for erkjendte Substantser, men blotte Tegn for de af os selv pønerede og derfor vel for os eksisterende Substantser, men hvis Personlighedsforhold aldeles ligger skjult; vilkaarlige Tegn for den Gjenstand, man enten ikke kan eller ikke vil nævne, som den klare Bevidsthed altsaa endnu ikke har udhævet til en virkelig Person. I svare til Mathematikerens x . Som saadanne viser sig klart: man, nogen, en o. s. v.; i Hebraisten har man brugt אִישׁ , som antyder dette; saaledes אִישׁוֹ , en vis (quidam) betyder oprindeligen: den Nævnte, Betegnede (N. N.), og אִישׁוֹ אֲנִי , nogen, betyder egentligen: den ikke Nævnedes, ikke Betegnede, som er det rette Udtryk for et ubestemt Pronomen, til hvilken Betegnelse andre Sprog har opfundet andre vilkaarlige Ord. Ogsaa disse antages ved tiltrædende Abstraction en attributivisk Character at blive saaledes blotte Bestemmelsesord ved Substantivene, hvilke ere meget vanskelige at forklare, og egentlig kun ere visse Characterer, visse Typer, der skulle give Substantsen i sit Forhold til det opfattende Subject meningsskuelig. Man har kaldt saadanne Ord, der skulle give skueliggjøre Substantsen i sin bestemte eller ubestemte Character Artikler og inddeelt dem i bestemte og ubestemte. Her har nu atter været stor Strid melle

ammatikerne, idet Nogle have forkastet den ene og
 dre den anden. I Almindelighed kan man jo vel
 e, at man ikke bruger eller kan bruge noget Bestem-
 lsesord (Artikel), hvor det netop kommer an paa, at
 tkaſte alt det, der individualiserer Gjenstanden og ud-
 ve den som et reent Begreb (f. Ex. Al er en god Drif);
 man dernæst, hvor man vil individualisere en speciel
 bſtants som et Anſtuelfens Object, uden at afgjøre
 get om dets Forhold til Erkjendelsen, bruger den ube-
 mte, og endvidere at hvor noget fremtræder som noget
 erede erkjendt, der bestemmes, som ſaadant, bruges
 a beſtemte Artikel. Men hermed er ſlet ikke dens
 dvendige Brug nøiagtigen beſtemt og ligesaa lidet dens
 racteriſtiſke Egenſkab, ſom Artikel. Aldenſtund der
 es uddannede Sprog, der ikke kjende noget til den
 eſtemte Artikel (thi vir quidam er noget gandske andet
 „en Mand“) og ikke ved noget andet Middel ſøge
 bøde paa denne Mangel, ſaa kunne vi allerede fra
 ſt af være forviſſede om, at de ere blotte Abſtractions-
 gn; hertil kommer endnu, at Grændſen mellem den
 temte og ubeſtemte Artikel ingenlunde er ſaa nøiagtigen
 ſtukken, ſom Mange troe. Hvori ligger f. Ex. Forſkjel-
 mellem Udtrykkene: „Manden med Mod frygter in-
 “ og „en Mand med Mod frygter intet“; og overſættes
 e ofte i Græſten den ubeſtemte Artikel, hvor vi tale
 det Ubeſtemte, netop ved den beſtemte? Naar derfor
 Sacy ikke vil erkjende nogen ubeſtemt Artikel, en,
 kan man med mere Ret ſige, at den beſtemte Artikel i ſit
 eſen kun er en Modification af Demonſtrativet. En-

hver føler nemlig strax, hvad Betydning dog den bestemte Artikel har ved Propriet (s. Ex. en Cicero, blot Cicero ere hoist forskjellige), et Beviis for, hvor lidet man egentligen kan undvære denne Taledeel, naar man engang har faaet den. Dette strider ingenlunde med den Betragtning, at ansee dem for et blot Tegn: thi i Abstractioner fordre nye Ord, som Symboler for Abstractionernes Nyancer og dette har givet dem, saavel som en hoist vigtig Deel af Sproget (Partiklerne) sin Tilværelse. — Ældre Grammatikere have vel anført adskillige Bestemmelser, hvorved den bestemte Artikel skjelnes fra Demonstrativet, men disse ere tildeels meget vage og ubestemte. Sprogene, der overalt have det samme eller beslægtede Ord for begge Slags Taledele, tyde umiddelbart hen paa deres Slægtskab og Forskjellen maa tilslige deri, at Demonstrativet er det første og oprindelige en reen Udtrykning af en Substantis Stedforhold til den kendendes Personlighed, medens den bestemte Artikel la Substantisens Stedforhold træde tilbage for Fornemmsen (Erkjendelsen), hvorfor det paa en Maade tilhører Tiden. Dette viser sig gandske tydeligt i det Græsk hvor ó-δε staaer i samme Forhold til ó, som Angivelser af Substantisernes Stedforhold staaer i til den blotte Udpregelse eller Bestemmelse. Om Udtrykket af den bestemte Artikel (en) i de nyere Sprog lader der sig neppe nok ikke sige andet, end at det er ganske vilkaarligt, hvorvel saavel Bernhardi som Vater have bestræbt sig at vise Nødvendigheden af Udtrykket: en; men man kan tilstaae, at deres Grunde ingenlunde ere fyldestgjørende.

et Vilkaarlige ved Udtryksmaaden godtgjøres ogsaa, naar man seer hen til vort Sprog, der blot ved en for-
 allig Plads af det samme Ord udtrykker Forskjellen
 mellem den bestemte og ubestemte Artikel.

Næst efter Substantsernes Forhold til hinanden
 se vi nu at betragte Attributernes Forhold; vi kunne
 ikke mene deres Forhold til Substantsen, thi denne
 ovenfor angivet, men kun Attributivernes indvortes
 Forhold til hverandre. Ethvert Attribut er nemlig som
 alitet en intensiv Storrelse og kan derfor nærmere
 bestemmes, limiteres, ikke blot med Hensyn til Intensite-
 ts Grad, men og med Hensyn til Inhærensens Maade
 og Formel Henseende. Disse Limitationer og Bestemmel-
 sere Bestaafenheder, Attributiver, men ikke Attributiver
 Substantserne, men ved de dem tillagte Attributer
 er disses Inhærens. Hvorledes kunde nu denne Attri-
 butivernes Character tilkjendegives, hvorved de netop skulle
 sig som Attributivernes Attributer? Upaatviveligen
 er det skee ved et nyt Copula, men Sproget maatte
 uagtet derved føle sig generet, da ikke al Limitation
 en saa afsluttet Character, at det kan erkjendes som
 attribut; man skabte derfor et saadant Slags Ord, som
 rede i deres Character tilkjendegave, at de inhærerer
 et Attribut, og dannede saaledes den Taledeel; man
 mente Adverbiet, der altsaa er det et andet Attribut eller
 Inhærens inhærerende Attribut eller Udtrykket for
 Relation. Herved viser sig nu Adverbiets oprinde-
 lige Character som et Accidens, og man seer derved til-
 , at det egentligen, strengt taget, ikke er nødvendigt

for Sproget, hvorfor mange Sprog endnu ikke h
 sondret Adjectivet for det samme inhærende Attr
 eller Adverbiet, og i de fleste Sprog Grændsen mel
 Adverbiet og Adjectivet ikke kan være nøiagtigen afflu
 Deres Forhold til Substantserne kan ogsaa let opl
 herved; den Modification, der antydes ved det, har
 saavidt intet at gjøre med Substantzen, er kun middel
 samme inhærende og kun eksisterende for den gjent
 det Attribut, som hvis Modification det fremtræ
 Adverbiet's egentlige Plads er derfor ved Participiet
 Verbet, men kan dog, naar man undtager Tids og St
 relationen, ikke tænkes som inhærende Copula, Tilvæ
 sen, men kun Attributet (de Sacy l. c. 75 seq.) og
 dets Bestemmelser kunne være uendelige, idet der
 tænkes noget Punct, hvorhen Attributet ikke kan ber
 sig, men Alt, hvad der eksistere som Substantz,
 Handling eller Tilstand, kan fremtræde som en saa
 Modification af Attributet, saa samle ligesom alle I
 dele sig i een Sum i Adverbiet. Stoikerne, som i
 store Sproggrændsere, kaldte derfor Adverbiet *πανδεκ*
 det altomfattende, og de ældre latinske Grammati
 statuerede derfor som Regel: *omnis pars orationis, c*
desierit esse, quod est, nihil aliud est, nisi adverbii
 en naturlig Følge af vor Tænkning's Bestaffenhed,
 kan betragte Alt, som Modificationer (*ἐπιρρηματικ*
 Denne Adverbier's Bestaffenhed har gjort det m
 vanskeligt at inddele dem i bestemte Klasser, hvilket
 saa overhovedet kun er lidet nødvendigt eller frugt
 gende. De ældre Grammatikere lode sig nøie med

ere en heel Deel Adverbia under mange Klasfer, uden
 ere Inddelingsgrund; i nyere Tid har Grammatikerne
 er af den kantiske Skole) henført dem til de sædvan-
 : formale Kategorier og derved meent at kunne ud-
 : me Klassifikationen, et Forsøg, der vel synes at have
 get for sig, men dog ved noiere Prøvelse viser sig
 t noget meget ufuldstændigt. De have nemlig været
 t til ogsaa her at skjelne mellem Tænkningens Mate-
 og dens Form. Dette kan nu være meget rigtigt i
 iff Henseende, men i Sproglæren betragte vi det For-
 lle fra en ganske anden Side, hvorfor en saadan Ind-
 ing altsaa her slet ikke kan komme i Betragtning, hvor
 ørgsmaalet skal være om en philosophisk Deduction af
 dene. Ogsaa ved at prøve enkelte af de Adverbier,
 respective ere henførte enten til det Materiale eller
 Formale vil man see det Baklende derved; saaledes
 Qualitetsadverbia henført til det Formale, uagtet
 enbar Begreber som: godt og slet, maa henhøre til
 nkningens Materie; omvendt henføres Tids- og Steds-
 verbia til det Materiale, uagtet Ord som: nu, aaben-
 : kun angaaer det Formelle *) (cfr. Hermann l. c. pag.
 3). Ligesaa lidet tilfredsstillende forekommer Inddelingen
 „de særskildt- og de almindeligtanvendelige,“ hvilken
 andt Andre ogsaa Guldbjerg har adopteret (pag. 271 l. c.),

*) At her tales om Materie og Form i en anden Betydning, end
 den transcendentale Speculation tager disse Ord, sees let; disse
 Begreber, som ere saa forskjellige, burde man ikke have sam-
 menblandet, hvilket man dog har gjort i den philosophiske Sprog-
 lære, hvorved ikke liden Forvirring er opkommen.

hvilken Inddeling ikke blot mangler logisk Fundamen-
 ten og viser sig derved som falsk, at de saakaldte
 mindelige (f. Ex. saare, næsten ic.) blot kunne brug-
 ved saadanne Attributer, der ikke selv ere bestemte (f. C
 uendelig), og altsaa snarere kunne kaldes de særskilt
 vendelige. — Ved disse og flere Tænkeres Forsøg, bli-
 det indlysende, hvor vanskeligt det er at finde en bedste
 Inddelingsgrund for en saa vidtomfattende Klasse, s
 Adverbiet, der ere et Udtryk for alt det, der attributiv
 tillægges et Attribut. Da det ikke alene er et Accide-
 ved et Attribut, men ogsaa noget Accidentelt ved et
 tributs Inhærens, saa er det naturligt, at Adverb-
 oprindeligiis ogsaa maatte udtrykke de Forhold og B-
 tingelser, under hvilke noget af os erkjendes attributiv
 hvilke ere for Anskuelsen Rummet, for Fornemmel-
 Tiden. Disse Steds og Tidsadverbia fordrer derfor
 noiagtigere Betragtning. Rummet, som Gjenstanden
 en Tænkning, er en Substant; hver enkelt Deel
 samme ogsaa et Begrebssubstantiv, der kun kan anto-
 adverbial Form, saasnart det ophører at eksistere s
 selvstændigt Begreb, og blive en Modification ved
 anden Substants Tilværelse eller Handling. Saadant
 Bestemmelser ere aldeles uafhængige af den Talent
 Personlighed og udtrykke derfor ikke rene locale Forho-
 men nu eksisterer ogsaa Rummet i Forhold til det to-
 kende Subjects Personlighed o: der maa gives Udti-
 for det Forhold, en Substants rumlige Bestaendighed i
 med Hensyn til en Persons Bevidsthed om sin Tilvære-
 i Rummet. Disse ere Accidentser ved alle Attributi-

istens, men kun momentane; de maae forandre sig efter Personernes Forandring, da de Bestemmelser, de skulle udtrykke, ere afhængige af dette Personligheds Forhold. Aldeles naar jeg siger: jeg reiser til Athenen (*Αθήνας*) lykkes alt personligt Hensyn, men dette fremtræder tydeligt, naar man siger, Bogen ligger der; hvad der i et Tilfælde kaldes der, kaldes i et andet her o. s. v. Dette Stedsadverbiums personlige Forhold udtrykker Sproget overalt ved Adverbier med en pronominiisk Character aldeles *hic, ibi, εκείνος, του, η, η, η, η*, der, her o. s. v.) Det er naturligt, at hvor den første eller anden Person Rumforholdets Identitet skal udtrykke, intet særskilt adverbialt Udtryk behøves, og at alle Adverbia kun derfor maae angaa den tredje Person, som det, hvorved Bestemmelsen som Rummet's objective Bestaaffenhed, nærmest kan komme. Men heraf oplyses først ret, hvad ovenfor er tilfulde kunde angives, hvad der forståes ved et demonstrativt Pronomen, som er Udtrykket for en Substantivets Rumforhold, tænkt attributivisk med Hensyn til Personligheden. Det beroer derfor aldeles paa den Sprogets Vilkaarlighed, om der i et givet Tilfælde skal bruges demonstrative Pronomina eller Adverbia loci (den Bog og Bogen her, hiin Bog og Bogen der eller der), kun at de første indeholde mere betegnende og tydelige Udtryk, end de sidste. To Begreber ligger her til Grund, nemlig om det Nære og det Fjerne; og ogsaa for at betegne Rumforholdets Identitet med Personerne, have de fleste Sprog et pronominiisk Udtryk, nemlig: samme eller den samme, der vistnok er et meget

mærkeligt Pronomen, og ligesaavel som: selv, ere i
 kelige Demonstrativa, hvad man end vil anføre derim
 Meget maa naturligviis heri beroe paa Spogbrugen
 Nationernes Abstractionsgave; de gamle Nationer h
 endog havt demonstrative Pronomina, der foruden
 Paapegende og det blotte Stedforhold udtrykte Gentili
 Forhold, som ere derfor kaldte pronomina gentilia, s
 kjende de nyere Sprog ikke; rimeligst ere disse For
 en senere kunstnerisk Opfindelse; thi at ulede dem s
 Bernhardi, af de gamle Nationers republikanske For
 ning, for hvilken Fødelandet var vigtigere, end for
 nyere Folkeslag, synes lidet antageligt. — Hvad Tids
 verbia angaaer, da have de det tilfældes med Steds
 verbier, at de ogsaa oprindeligen kunne være Udtryk
 substantielle Begreber, da enhver Tidspartikel kan udhø
 som et særskilt Begreb; naar de fremtræde som Mod
 cationer eller nærmere Bestemmelser af en Substant
 Existens, antage ogsaa de adverbial Form. Men heri
 frembyder sig letteligen det Spørgsmaal, hvad Forsk
 er der mellem Tidsadverbia og de Tidsbestemmelser, i
 udtrykkes ved Tempora? Disse vare, som vi før se
 visse ved Sprogets organiserende Virksomhed fremkom
 Udtryk for den nødvendige Relation, der var mellem
 tænkende Subjects Bevidsthed om sin Existens og hv
 der ligger paa hver Side af denne. Nu har Tinger
 Bøvel og indført en (fra den formelle Side) vilkaarl
 Juddeling af Tiden, der fremtræder som Modificatio
 Forskjellen ligger altsaa deri, at Tempora ere nødvendi
 Betegnelser, Adverbia temporis vilkaarlige; dernæst

tempora altid referere sig til et Subjects Bevidsthed sin Eksistens, Adverbierne derimod ere uafhængige af og endeligen at Adverbierne ere særskilte Betegnelser, der intet forandre i Temporas Grundbetødning, men alle henhøre til de Slags Tempora, under hvis Rubrik enestets Opfattelse tænker sig dem, naar de nemlig udtrykke Tidens almindelige Relation (strax, altid &c. v.) hvorved de mere henhøre til Qualiteten og bruges i alle Tempora. Ved en Sammenfattelse af Tids og omsanskuelsen opstaaer mangfoldige andre blandede Adverbier, der tilkjendegive en Orden, et Tids- og en Blanding af local eller temporal Omstændighed, hvilke det er i specielle Sproglares Sag at anføre; her berøres de ikke, forsaavidt deres Oprindelse skal forklares; ogsaa kan ofte mange Tidsadverbia over til Stedsadverbia omvendt, en naturlig Følge af vor Tænkningens Beskaffenhed, der vejelviis kan ponere Noget i disse Sche-mata, eftersom noget fremstiller sig for en indre eller ydre Anskuelse. Overhovedet er det et Særkjende paa disse Steds og Tidsadverbier, at de ikke, som de andre, modificere Attributet, men kun Inhærensens eller det Co-incidente, der antyder Attributets Eksistens; deri ligger Grunden til at de ei blot kunne finde Sted ved de rolige (inmanente) Attributer, men og ved de sig bevægende, hvorfor Participet er den Taledeel, hvorved Adverbiet viser sin egentlige Kraft.

Inden vi forlade Adverbierne, maae vi omtale den endelige Ord, der ogsaa overalt ere henførte til Adverbierne, nemlig Udtrykket for den rene Affirmation (ja) og

den rene Negation (nei). Hvad hjemler disse Ord der Plads mellem Adverbierne? Vi forstaae ved en Affirmation her en Position, hvorved Tænkningen formalisætter sine Forestillingers Existens eller erkjender Identiteten af Forestillinger og Existensen; det Modsætter Negationen, hvorved Identiteten af Forestillingerne og Existensen ophæves. Man seer altsaa at saavel Affirmationen, som Negationen er et Omdømme, en Position hvor nu, som Svar paa et Spørgsmaal, et Subjekt Forbindelse med et Prædikat skal affirmeres eller negeres der kunde Sproget gaae en dobbelt Vej; det kunde Affirmationen gjentage den hele assertoriske Sætning udi videre, i Negationen gjentage den med et Udtryk, der ophævede dens Existens. Dette gjøre ogsaa adskillige Sprog (s. Ex. det latinske); men her maatte ogsaa en Trang opstaae til saadanne Ord, der i deres Form udtrykke Affirmationen og Negationen. De maatte være almindelige Characterer, ligesom Pronomina og ligeledes et Slags Tegn, der stode for al Affirmation og Negation; saadanne Ord ere nu: ja og nei, der altsaa, som man let seer, aldeles ikke have noget tilfældes med Adverbier, da de hverken modificere Attributet eller Indholdet, men skulde egentligen udgjøre en ganske særegen Klasse af Ord. De gamle Nationer have ikke heri været saavidt, som vi, da de følte sig generede med Hensyn til disse almindelige Affirmations og Negations Udtryk ja og nei. Noget anderledes forholder det sig med Negationstegnet: ikke, og hvad dertil hører; det udtrykker ingen Position, men egentligen en ophævende Modification af

tributet, hvorfor det med Rette henhører til Adverbierne; ogsaa lader denne Negation af Attributet og dets Ahærens sig opløse til Affirmationen af det modsatte tribut, hvorved dets adverbiale Bestaffenhed end mere er frem. Det er Logikens Sag, at udvikle de affirmerende og negerende Sætningers Bestaffenhed; her have kun at gjere med Ordnes formelle Side og kun derfor tragte vi Udtrykkene for begge Dele. Som saadanne mindelige Characterer eller Typer er det naturligt, at deres lydige Bestaffenhed er aldeles vilkaarlig. Scheid Sanctii Minerva (Pag. 271) fortæller vel, at *ne, 3, vai* (altsaa ja og nei) oprindeligen have været eenslydende Ord, der skulle udledes af *veo - vevo-* nikker, hvor man altsaa kunde nikke ja eller nei; *non* skulde dannes af *no - no* (et dobbelt *Nik* eller *Rysten* med *vedet*) men slige philologiske Curiosa have nok ikke stort betyde. Man maa overhovedet bemærke, at naar Ord valgte til at betegne Tænkningens forskjellige Former Sætningernes forskellige Modificationer, (s. Ex. *orgsmaalsord, Affertioner, o. s. v.*), da ere de vel adverbial, idet de modificere Attributet eller dets Inhærens, men tillige saa almindelige Characterer, at deres Række ere gandske vilkaarlige. Undersøgelsen om deres lydige Bestaffenhed indeholder derfor som oftest kun de Gissinger, som mere ere at ansee for et Spil, end for virkelige Grandstninger. Vossii Aristarchus og Leids nyligen nævnte Noter til Sanctius fremlægge de bedste Beviser for denne Paastands Rigtighed.

Endeligen gives der visse Attributer, der til deres

Fuldstændighed nødvendigen fordrer et andet Attribut som skal fremtræde som deres Modification eller snarere som Complement til dem (*verba voluntativa, arbitraria προαιρετικά*); de udtrykke nemlig selv ikkun en Sindes Disposition til at realisere en Handling eller Tilstand og fordrer derfor den Handling eller Tilstand udtrykt, som skal objectiveres; denne fremtræder derved ikke som et Attributes Inhærens i en Substant, men som det rene Begreb af et Attributes Existens, som saadant, tænkes immanerende i et Attribut. Naturligviis maa i det Attribut, der udhæves som rene Existens, det Attributive altid være det fremherskende, hvorfor man laaner denne Udtryksmaade fra Verbet. I Udtrykket: jeg pleier at læse, erkjendes det, at læse, som det ufuldstændige Attributes (jeg pleier) Complement, idet Læsningens Existens sættes som immanerende i Attributet; man seer strax, der her ikke kan fordreres en Substant eller et blot Attribut som Modification, men at det maa være et saadant, der netop udtrykker Attributets Realisation og Existensen. Grammatikerne kalde den Maade at udtrykke et Attributes Inhærens blot som saadant, eller som et nødvendigt Complement til et andet Attribut, *modi infinitivus*, men at det aldeles ikke er nogen Modus sees let af hvad ovenfor (Pag. 34) er sagt om der det udtrykker heller ikke nogen subjectiv Anskuelsesmaat. Dette erkjendte allerede de Gamle klart. Macrobius i *differ. et societ. græci latinique verbi* (pag. 276o hos Putsch) siger: *Græco vocabulo propterea dicitur (in finitum modum) απαρημεφατον, quod nullum ment*

indicat affectum, nam γραφω, τυπω ... et rem et ipsum animi habitum expressit agentis; γραφειν vero vel τυπειν nullum continet affectus significationem, quia incertum est, quid sequetur. Det er gaaet Infinitivus Grammatiken, ligesom flere Udtryksformer, s. Ex. Nominativ og Positiv, der have maattet lade sig henføre under den Rubrik, som hvis Modsatning de netop fremgæde. Betragte vi Infinitivets Natur, som det her er emfat, hvilket vist er dets oprindelige Form, da indses det let, at alt det, hvorved Verbet forkynder sig om et Attributes Inhærens i en Substant (Person o. s. v.), aa falde bort i Infinitiv, og at naar man vil spørge, hvortil det egentligen er at henføre, da er det snarere et dverbium, end et Verbum, da det er en Modification eller Complement af et Attributes Inhærens. Alle de blandt de gamle Grammatikere vare der flere, som som samme Macrobius underretter os om, der satte Infinitivet blandt Adverbierne; i senere Tid har ogsaa Hermann i sit titanferte berømte Værk (Pag. 174) fremt samme Mening, men er bleven gjendrevet af Schmidt et Program: über den Infinitiv. Breslau 1826. *)

ets adverbielle Brug sees ogsaa af, at det nødvendigt maa staae hos saadanne Attribute, der skal have et opplerende eller et modificerende Ord hos sig. Men da

---

*) Dette, efter Anmeldelserne, fortrinlige Skrift, kjender jeg kun af Seebodes Archiv, hvor det roses meget; Anmelderen siger isvrigt, at Hermanns Mening om Infinitivets Plads blandt Adverbierne neppe fortjente Gjendrivelse, hvilket dog vel ikke er saa aldeles afgjort.

enhver Handling er Tidsforandring underkastet, og man kan udtrykke enhver Modifications Existens ideer i de tre forhønnævnte Tidsforandringer, saa sees, at Infinitivet ogsaa kan have disse Tempora, der dog ikke udtrykke noget Forhold til Substantiens Existens, men til Attributets. Ved Udtrykket: „jeg pleier at have læst“ tilkjendegives ikke, at Læsningens Existens var inhærende Substantien (Personen), men Attributet, og Tidsforholdene er kun dette immanerende Attributs Modification. Hertil sigtedes maaskee, naar man kalder Infinitivet „modus perpetuus, si quidem perpetuum est quod finem non habet“ : den Handling, at læse, lade sig i ethvert Tidsmoment betragte som noget perpetuel der ikke tager Hensyn til Attributets Bevægelse i Tiden, hvorfor man ogsaa sagde om det, tempora habet conclusa. Men ligesom alle Ord lade sig betragte som Læsningens Objecter : udhæve som substantielle Begreber saaledes er det naturligt, at det især maa gjælde om Begrebet om et Attributs Existens, som et blot Attribut hvorved det en saadan Tilstand (i vidtløftigere Betygning) udtrykkende Ord, nemlig Infinitivet, bliver et fulkomment Substantivum abstractum. Denne Infinitivets Egenkab har gjort, at de fleste Grammatikere har henført det til de abstracte Substantiver (de Sacy, Vater, Bernhardi, og fl.). Smidlertid mærker man den en Forskjel mellem Udtryk, som: „jeg pleier at læse“ og „at læse er noget behageligt“; i første Tilfælde forstaaes Udtrykket kun som Complement, der tænkes adhæverent et Attribut (jeg pleier) men er ingentunde udhævet for

særskilt Begreb; i sidste fremhæves Handlingen, som Attributs Eksistens, et selvstændigt Begreb, i hvilket et Attribut: behageligt, tænkes inhærende. Det sidste er en tidligere Brug og en kunstnerisk Abstraction, der er hævet en Tilstand frem som Begreb og svarer til en Abstraction, der kan gjøre alle Adverbier til Substantiver. Der er omtrent det samme Forhold mellem de to Brug af Infinitiv, som mellem Udtryksmaaderne: „nu gaaer jeg“ og „dette Nu er forsvundet,“ eller mellem Verberne obliviscor legere og obliviscor me legere. Sprogene udtrykke derfor vovelvis denne Betydning af Infinitivet snart ved verbale (abstracte) Substantiver og snart ved Infinitiver; de Sprog, der mangle den ene Udtryksmaade, maae betjene sig af den anden; ikkun sjelden lader sig en virkelig Forskjel angive mellem de to Talemaader, hvorvel man hos mange Grammatikere finder Forskjellighederne angivne. Ikkun deri maa, hvis det ellers er muligt for Sproget at udtrykke de to Nyancer, Forskjellen ligge, at Infinitivet udtrykkes ved de Attributer, der aldrig aldeles kunne bortkaste Evægelsen i Tiden, mere fremhæver denne Udstrækning i Tiden, eller Eksistensen. Deri have uden tvivl de germanske Sprog et Fortrin, skjøndt denne Forskjel virkeligheden ofte forsvinder ved en næiere Drøftning. I Infinitivet er der saaledes givet Sprogene Leilighed til at udtrykke al Abstraction; om det derfor end grammatisk er en enkelt dannet Taledeel, saa maa det dog let fremstaae i et uddannet Sprog; ja, hvor nær al Abstraction ligger mennesket endog ubevidst, vise Børn meget ofte, der ud-

trykke deres Begjeringer ved at benævne Gjenstanden for deres Attraae i Infinitiv. Samme Abstraction vi mangfoldige Sprog, hvor Infinitivets og Imperativets Former ere hinanden lige (som det hebraiske); ja hvor dette endog ikke finder Sted, bruges dog ofte Infinitiver istedetfor Imperativer, paa hvilket man kan finde mange Exempler hos græske og latinske Digtere, der er anførte i Matthiæ, Thierschs og Butmanns o. fl. Grammatikker. Den Nødvendighed, som de ufuldstændige Attributer medføre, altid at have deres Compliment hængende sig gjorde ogsaa deres adverbiale Brug snart fremtrædende; og disse kunde saa meget mindre undværes, som hvor der ikke var noget substituere istedetfor Infinitivet. Der findes i mange Sprog Verbs Radicaler at finde i Infinitivets Stamme. En langt senere Brug er den saakaldte *accusativus cum Infinitivo*, der ogsaa er et interessant Phænomen, men som henhører til Læren om Sætningerne i deres Forbindelse og derfor ligesaa lidt omtales her, som det man i ældre Sprog kaldte den historiske Infinitiv. Da det ved Copulas Forbindelse med Attributet er givet alle Sprog at have Verber, er det med det samme ogsaa givet dem at have Infinitiver altsaa udtrykke Handlinger og Tilstande som blot abstract, hvilket er en meget vigtig Ting

---

Hvor Sproget er kommen saavidt, at det kan udtrykke alle Tænkningens Former, der har det ophørt at være et Natursprog, men er bleven et Product af

en menneskelige Kunstfærdighed. De Ideer, der leve
 iscursive i Mennesket, udhæves ved Speculationen og
 er ved danner den grammatiske Kunst Taledelene. De
 ere fra den høiere Side kun forskjellige Modificationer
 af den samme Anskuelse; Substantivet er derfor absolut
 afsløgt med Adjectivet, dette kan ved en anden Abstrac-
 tion blive til Substantiv; i Adverbiet fremtræde alle Taled-
 dele som Supplementer, i Infinitivet alle Taledele som
 Begreber, forsaavidt Existensen ved dem fremhæves; ved
 Copula knyttes Omdømmets Subject og Prædikat sam-
 men, men dette Forhold forsvinder igjen, saasnart den
 tænkes Anskuelse forlanger det. Ikkun Pronominet,
 navnlig det personlige, er ikke denne Betydning underka-
 et; det staaer bestandigen som et Tegn; kun ved De-
 monstrativet knyttes det til Adverbiet, og leverer derved
 Stoffet til nye Anskuelser. Ved denne Tænknings og
 Ordens Bestaendighed sættes den Taledel istand til at
 bruge alle Ord, ligesom Maleren bruger Farverne. Dog
 ser man, at det Sprog vilde være fattigt, der ikke
 kunde bruge flere Taledele, end de her anførte. Ligesaa-
 som de ydre Substantier fremstille sig for os som
 noget Isoleret eller Afsluttet, men i en bestandig Sam-
 menhæng og Betydning, saa at Grunden til den ene
 Substantivs Tilværelse paa en Maade ligger i den anden,
 saaalidt kan vor Tænknings Begreber betragtes som
 noget Usammenhængende, hvor ei det ene Led skulde gri-
 nde ind i det Andet. Der er saavel i det Ydre som
 i Tankerne noget Sammenbindende, noget Begrundende
 og noget Begrundet, noget Styrende og noget Styret

og først ved Opmærksomhed paa disse Forhold led
 Mennesket til en rigtig Burdering og Bestuelse af
 Derved fremstaaer først alle Gjenstandes Reaction i
 byrdes paa hinanden; Ideerne leve og røre sig først
 naar de stues i Sammenhæng med alle dem, til hvilke
 de staae i Forhold. Ogsaa hertil har Sprogets Geni
 fundet Ord, hvis Betydning af alle alvorlige Sprog
 grandstere ere blevne høitagede, nemlig Partiklerne, til
 sandeligen, naar de endog blot betragtes som Tegn for
 udtrykke Forhold, ere høist mærkværdige og vidunderlige
 Ord, da de alene vidne om Menneskets høie Natu
 Hvert Barn kan bruge dem, uden at reflectere over
 Dybe, der ligger i deres Betydning; men er dette il
 atter et Præg af de høiere Ideer, det ligger til Gru
 for Livet? Der gives intet Analogon i den udvort
 Verden, hvorefter Mennesket kan danne sine Udtryk
 denne Substantfernes og Begrebernes indre Samm
 hæng, og dog vilde al Udsigelse om et Subject, om
 Attributivisk, der tillagdes dem, ja al Tale være de
 hvis Mennesket manglede Udtryk for de indre Forho
 hvis han ei kunde bringe hele sin Ideeverden frem s
 ledes, som den fremstillede sig for ham. Hvilken T
 vilde være sonorisk, naar den bestod i lutter aphorist
 Sætninger og hvor langt vilde Abstractionen kom
 naar ei mangfoldige Led kunde hæfte det ene til det
 det, flette det Ene ind i det Andet, fordele Skygge
 Lys saaledes, at det blev til et fuldkommet Males
 Hvad vi derfor i det Foregaaende have søgt at udv
 om de enkelte Taledele er kun at betragte som enk

argumentariske Fremstillinger, der først kunne faae deres fulde Betydning, naar Læren om Taledelenes Sammenheng og Sammenknytelse ved Angivelsen af disse Forhold er udviklet. Først da kunne vi overskue det Hele meget af det, her synes at staae uden Forbindelse, og først da vil det vinde sin rette Betydning. Læren om Parterne, hvorunder ogsaa Sprogformer som Casus, Numerus og, skjøndt det maaskee vel forekommer paafaldende, Activ og Passiv henhører, er derfor Sprogphilosophiens interessanteste Del; kun ved en nøiagtig Opfattelse af dem udfolder Grammatikens Skjønhed sig tilfulde. Erf. af disse Blade forbeholder sig, maaskee ved en anden Leilighed at kunne levere nogle Betragtninger derom.

Den offentlige Examen i Odense Kathedrale
 le for Aaret 1828 begynder Fredagen den
 September, og fortsættes daglig fra Kl.
 til 1, og fra 3 til 6 i følgende Orden:

Skriftlig Prøve:

Fredag den 12 September. Formiddag. 9 III Klasse . . . . . Latinsk Stil. Eftermiddag. 9 III Klasse . Oversæt. af Latin.	Lørdag den 13 September. Eftermiddag. IV Klasse Ovs. af Fransk og Tydsk. Mandag den 15 September. Formiddag. IV og III Klasse . . . . . Religion. Eftermiddag. Candidaterne . . Arithm. og Geom. II Klasse . . . . . Latinsk Stil.
Søndag den 13 September. Formiddag. 9 III Klasse . . . . . , Historie.	

Mundtlig Prøve:

Lørdag den 16 September. Formiddag. Candidaterne . . . . . Latin. Klasse Hebraisk og I Kl. Fransk. Eftermiddag. Klasse . . . . . Latin. Klasse . . . . . Tydsk.	Torsdag den 18 September. Eftermiddag. IV Klasse Religion og nye Testam. II og I Klasse . . . . . Dansk. Fredag den 19 September. Formiddag. Candidaterne . Historie og Geogr. III Klasse . . . . . Religion. Eftermiddag. IV Klasse . Historie og Geographie. III Klasse . . . . . Physik.
Måndag den 17 September. Formiddag. Candidaterne . . . . . Græsk. Klasse . . . . . Religion. Eftermiddag. Klasse . . . . . Græsk. Klasse . . Religion og Geograph.	Lørdag den 20 September. Formiddag. Candidaterne Arithmetik og Geom. II Klasse . . . Latin og Grammatik Eftermiddag. Candidaterne og IV Klasse Hebraisk. II Klasse . . . . . Fransk og Tydsk.
Torsdag den 18 September. Formiddag. Candidaterne Religion og nye Test. Klasse . Historie og Geographie.	

Mandag den 22 September.	Onsdag den 24 September
Formiddag.	Formiddag.
Candidaterne . . Tydsk og Franck.	III Klasse . Græsk og græsk Gr
III Klasse Historie og Geographie.	IV Klasse . . . . Tydsk og Fra
Eftermiddag.	Eftermiddag.
Candidaterne og IV Klasse . Physik.	III Klasse . Græsk og græsk Gr
I Klasse . . . . Latin og Historie.	II Klasse . . . . Naturhisto
• Tirsdag den 23 September.	Torsdag den 25 September
Formiddag.	Formiddag.
III Klasse . . Latin og Grammatik.	III Klasse Arithmetik og Geom
II Klasse Arithmetik og Geometri.	II Klasse . Græsk og græsk Gr
Eftermiddag.	Eftermiddag.
III Klasse . . Latin og Grammatik.	III Klasse . . . . . Fra
I Kl. Arithm., Geom. og Naturhist.	IV Klasse Arithmetik og Geom

---

Onsdagen den 1ste October Kl. 9 Formiddag foretages foreløbige Prøve med dem, der ere anmeldte til Optagelse i Skoleaarsbegyndelsen.

Efterat Opflyttelse i høiere Klasser, og Omflyttelse i de lavere Klasser er, ifølge Examen's Udfald samt Disciplenens Flid og Fremgang i det forløbne Skoleaar, bestemt ved den Censur, efter tilendebragt Examen holdes af samtlige Lærere, foretaget Translocationen i en offentlig Forsamling, som holdes paa Universitetets Auditorium, Torsdagen den 2den Octbr. Kl. 10 Formiddag.

---

e Candidater, som iaar forventes demitterede til Universitetet,
ere følgende:

- 1) Frederik Paludan Müller fra Odense.
  - 2) Hans Thomas Math. Sreenbuch fra Odense.
  - 3) Anders Ammentorp fra Odense.
  - 4) Marcus Peter Teisen fra Odense.
  - 5) Sophus Wilhelm Wiberg fra Odense.
  - 6) Julius Ferdinand Thomsen fra Ornsfeldt i Fyen.
  - 7) Stie Tonsberg Gaugsted fra Egeboe i Fyen.
  - 8) Frederik Jørgen Briand fra Krumsrup i Fyen.
  - 9) Carl Ferdinand Brown fra Brendstrup i Fyen.
-

Benner af Videnskabelighed, Skolens og Ungdom-
ens Belyndere, indbydes ærbødigst til at bære denne
fentlige Examen og paafølgende offentlige Regnskab for
mmes Udfald, med deres haddrende og opmuntrende
ærværelse.

